

ყოველკვირეული საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტ. გაზეთი

№ 1.

16 ნოემბერი 1908 წ.

ფასი 10 კაპ.

შინაარსი: ნამესტნიკის დაბრუნების გამო. — პარტიზობა და უპარტიზობა, ლ. კახელიძისა. — შობა, რაც უნდა მომხდარიყო, ე. — მისა. — უტოპისტები და მარქსის მოძღვრება, ივ. შობართელისა. — სასკლშიფო ღუმა. — შინაური ქრონიკა. — კვირილინ-კვირაძე (რუსეთი, სპარსეთი, ოსმალეთი, ბალკანეთი, ჩინეთი, ამერიკა). — სომხთა შორის. — მუსულმანთა შორის. — წერილი ნესტრიიდან, მ. მშალობლიშვილისა. — აკაკის ოუბილის ბაშა, ნ. ჯანაშიასი. — მშერის ამონაყენესი (ლექსი), გ. ქუჩიშვილისა. — მეფე შიმშილი, ლეონიდ ანდრეევისა, თარგმანი განდვილისა. — მწერლობა და მწერლები. — მანქანაღება.

ქ. თფილისში 16 ნოემბრიდან გამოდის ყოველ-კვირეული საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო სურათებიანი ყურნალი

„მნათობი“

ყურნალის ფასი:

თფილისსა და თფილისს გარეთ ერთი წლით 5 მან., ნახევარი წლით 3 მან., სამი თვით 1 მან.; სასლგარ გარეთ ერთი წლით 7 მან., ნახევარი წლით 4 მან., სამი თვით 2 მან.; 16 ნოემბრიდან წლის დამლევაამდე 60 კ.

ცალკე ნომერი 10 კაპ.

ხელის მოწერა მიიღება რედაქციაში და ქ. შ. წ. კით. გამაგრცლებელ საზოგადოების წიგნის მაღაზიაში, მან შიო ქუჩუკაშვილთან.

რედაქციის ადრესი: Красногогорская ул. д. № 16.

ფული უნდა გამოიგზავნოს შემდეგი ადრესით: Редакция „Мнатоби“, Красногогорская ул. д. № 16, Георгию Андукановичу Чхеидзе.

ნამესტნიკის დაბრუნების გამო.

თფილისი, 16 ნოემბერი.

ჩვენს მოკრძეულ პოლიტიკურ ცაზე ამ ბოლო ხანების ერთ საყურადღებო მოვლენათ, უმკველია, უნდა ჩათვალოს გიჟი ვორონკოვ-დაშკოვის თავის პოსტზე დაბრუნება. ეს მით უფრო საყურადღებოა, რომ ნამესტნიკის წინააღმდეგ, როგორც იცით, „ქვეშობრატ რუსებსა“ და სრულიად რუსეთის შავრაზმელთა მხრივ სწარმოებდა მეტათ ცხარე კამპანია, რომელიც ჯერაც საბოლოოთ არ გათავებულა. „რუსულ ხალხონახობის“

მეზობრატრე „ქვეშობრატობა“ ესწრაფის კავკასიაში სრულიად გაუქმდეს ნამესტნიკობა; ქვეყანა დაიყოს პატარა „სამეფოებათ“, რომელნიც უნდა იმყოფებოდენ გენერალ-გუბერნატორთა სრულს განკარგულებაში. „შავი მხედრობა“ „ნოვ. ერემისა“ მეთაურობით ქვეყანას არწმუნებს, რომ ნამესტნიკს არ გააჩნია ძლიერ მთავრობის უნარი, რომ ის ერთგვარ მფარველობასაც კი უწყვეს კავკასიის ოპოზიციონურ პარტიებს და, ასე გასინჯვით, თვით რევოლუციონურ პარტიებს. თუ რამდენათ უსაფუძვლო და უტიფარი ცილის წამება ასეთი ბრალდება, ამას — შორს რომ არ წაივადეთ — კარგათა მყოფობს თუნდ ის ვარემოება, რომ ნამესტნიკის დაბრუნებისას, თითქმის სულ რამდენიმე დღის განმავლობაში, აქ აღმინისტრატულ წესით დაიხუზა შემდეგი პერიოდული გამოცემანი: „იმელი“, „ამირანი“, „მზე“, „ჩვენნი კვალი“, „მთარაი“, „მუქი“...

ის კი მართალი არის, რომ ნამესტნიკი გამსკველულია კეთილი განზრახვებით, იგი მსურველია, რომ ხალხი ზედნიერი იყოს, რომ ქვეყანაზე სუფევდეს „მშვილობა და კაცთა შორის სათნოება“, ვინ იცის, იქნება უმაღლესი გამგე იმის მსურველიც არის, რომ თვით მიყრუებულ სოფლის უკანასკნელი გლეხი ყოველ დღე შემწვარ ქათამს შეეცკოდეს... მაგრამ ისიც მართალია, რომ ამით, მჭარე სინამდვილეს ოდნავათაც არ ეკარგება მკაცრი ელფერი. ქვეყნის სასიცოცხლო და შემოქმედებითი ძალები, ესლაც, როგორც ყოველთვის, გათანგული იძულებით უმოქმედებაში; ჩენი სოფლის გლეხი, გარემოპრატყული შიშველ-ტიტყელ და ნახევრათ მშვიერ-მწყურვალ ცოლ-შვილით, დაღონებულ-დამარბული მიხსრებუნა ვაცებულ კერას. ადგილ-მამულის სივიწროვით შეწყუბებულნი, ძმა-ძმას სასიცილოთ არ ინდობს ერთ ციდა მიწი ათვის. და ამავე დროს, სათანადო უწყებაში პროქტი-პროექტზე დგება, რათა გამ-

ლიტერებულ იქნას რუსეთის შიდა გუბერნიებიდან ჩვენს ქვეყანაში გადმოსახლება. მათეობა წლითი-წლობით უფრო და უფრო დიდძალ ფულსა ჰხარჯავს გადმოსახლების გასაფართოებლათ; გადმოსახლების საქმე შეუწყობელივც წინ მიდის...

მაგრამ, ვიმეორებთ, ის კი სრულიად მარაალია, რომ ნამესტნიკი გამსკვლავულია კეთილი განზრახვებით. იგი მართლაც მოწადინებულია ერთგვარ ლიბერალურ რეფორმების განხორციელებას და აი, სწორეთ ეს არის მიზეზი, რომ ადგილობრივ საზოგადოების წარმომადგენელთა ნამესტნიკის, დამრწმუნებისას გულ-თბილი შეხვედრა გაუმართეს. „თქვენი დაბრუნება—განუხება ნამესტნიკის თვალაზრანობის წინაშელომა ბ-ნ პ. თუმანიშვილმა—გვიჩვენებს რწმენას, რომ მალე დავციდგება ნორმალური, უფლებრივი ცხოვრება, რასაც აგრე მოწყურებული ქვეყნის დალილი და გატანჯული ხალხიო“. „მცხოვრებნი—დალად ჰყო ქალაქის თავმა, ბ-ნმა ჩერქეზოვილომა—მოწყურებულნი არიან მშვიდობასა და დაწყნარებას“ და მათ იმედ უღვივებთ, რომ კვლავ ჰპოვებენ ნამესტნიკისაგან ჰუმანიურ მოპყრობას თავის საქორობათაღმეო; მოიხმეთ—დასძინა ვაჭრების წარმომადგენელმა, ბ-ნ მერკვილაძემ—ჩვენი სამშობლოს საუკეთესო ძალები, რომელნიც მთელის არსებობი და აღფრთოვანებით დაგეხმარებთან თქვენ მიერ განზრახულ რეფორმების განხორციელებაშიო“.

ასე შეხაროდენ და შეპალადებდენ ნამესტნიკის ადგილობრივ საზოგადოების წარმომადგენელნი. ისინი უკვე განსკვრბდენ, რომ გრავის დაბრუნებით „СЧАСТЬЕ, ТАКЪ БЛИЗКО, ТАКЪ ВОЗМОЖНО“ („ხედნიერება ასე ახლოა, ასე შესაძლებელია“) და უკვე განიკლიდენ წინასწარ კავთფილება-სამოვნებას და ლიტვიის თანახარი არა ყოფილა მხოლოდ მდამიო ხალხი. ეს ერთობ ექვითა და უნდობლობით უტკერის მთავრობისაგან განზრახულ რეფორმებს და ამ რეფორ. თვით მოწადინებასაც, და—უნდა აღვიართ—ხალხის უნდობლობა როდია საფუძველს მოკლებული. მოგვსენებთ მთავრობის ცნობილი „აფორიზმი“: „ჯერ დაწყნარება და მერე რეფორმები“, ხოლო „დაწყნარების“ სახითა მიღებულია რაიმე „განსაკუთრებულ მდგომარეობის“ არსებობა თუ არ არსებობა. იქ, სადაც კვლავ ძალაშია „გადლიერებულ დაცივის წესები“, „არა ჩვეულებრივი დაცვა“, „სამხედრო მდგომარეობა“ და სხ. იქ, მთავრობის აზრით, ხალხი ჯერ კიდევ არ დაწყნარებულა და ჩამოსაღმე რეფორმებით ნაადრევი“. „განსაკუთრებულ მდგომარეობათა“ აღებ-დაღება კი, მოგვსენებთ, ხალხის ნება-სურვილზე არ არის დამოკიდებული. ჩვენს ქვეყანაში ხომ სამხედრო მდგომარეობა დღის ჩვეულებრივ მართვა-გამგეობის სისტემათ გადამკცეს. ცხადია, რეფორმებიდან ჩვენ კიდევ „გვარიანი“ ჩინილობა ვყოფილვართ და მორბულნი ამას დასძინეთ ის ფაქტიც, რომ სხვ. დღის განსხილველ მრავალ კანონ-პროექტებ შორის კავკასიის შესა-

ხებ არაფერი არ მოიძებნება. მაშ, რეფორმებამდის ჯერ კიდევ ბევრი მამალი იცილებს.

რეფორმების სიშორეს ჩვენ გვაფიქრებინებს კიდევ სხვა, უფრო სერიოზული გარემოება. საქმე ის არის, რომ ჩვენს ქვეყანას, ისე, როგორც მთელს იმპერიას, რეფორმებამდის ესაქიროება ერთი რეფორმა: თვითნებობა, ძალ-მოპრობის ადგილას უნდა ჩამოვარდეს ნორმალური მდგომარეობა, ადმინისტრაციულ განსჯის ნაცვლათ უნდა გამეფდეს კანონი და სასამართლო. მხოლოდ ამ ძირითად ცვლილების შემდეგ დაიწყება ხანა ნამდვილ რეფორმებისა. ამ უკანასკნელთა მიმართულებას კი აღნიშნავს ის გარემოება, რომ რუსეთის იმპერიის შემედგენილი არიან სხვა და სხვა სარწმუნოების, ენისა და ენოების ხალხნი. მისასაღმე, სახელმწიფოს საერთო დემოკრატიახის დროს კონსტიტუციით უზრუნველყოფილ უნდა იქმნას ნაციონალურ უმცირესობათა უფლებანი, განაზიარა ქვეყნებს—და მათ შორის ჩვენს მხარესაც—უნდა მიენიქოს ავტონომია.

პარტიოზა და შპარტიოზა.

პოლიტიკა და პოლიტიკური პარტიოზა რუსეთის თაქაქინდრულ მცხოვრებისთავის ჯერ კიდევ გუშინ, სრულიად უცნობი ხილი იყო. მაგრამ დაიწყო თუ არა განმთავისუფლებელი მოძრაობა, როცა ბრგებს მხედველობა მიეცათ, ყოულები სენთან გადამკცენ; მუნჯები ამეტყველდენ, მაშინ თვით „უსუსური ბავშვები“ სახელმწიფო საქმეებზე მსჯელდობდენ და პოლიტიკურ პარტიებს „კრიტიკის ქარცეხლში“ ატარებდენ. ყველანი ამა თუ იმ პარტიაში ეწყებოდენ, ამა თუ იმ პარტიას ეკვდოლდენ. ვანლო კიდევ ცოტა ხანმა და სურათი ისევე შეიცვალა. „პოლიტიკამ შთანთქა ყველაფერი, პოლიტიკუზმა პარტიოზამ მოინარეკლა და ინაცვლა ყველაფერი, პოლიტიკამ და პარტიეზმა დაგანდეს, რომ ისევე გაგვიმწარესო“ ჩივიან, დრტინავენ „გულ-კეთილი“ და კვლათ თაქ-ჩაქინდრული მცხოვრებნი.

პრიოლოგიის უკანასკნელი ცვლილება ადვილათ გასაგებია. პარტიოზა ჩვენს ცხოვრებაში რეფორიუკისთან ერთად შემოიქრა, რისთვისაც პოლიტიკა, პარტიოზა და რეფოლოკუით თითქმის სინონიმებათ გადამკცა; და ამა რაღა საკვირველია თუ რეპტიკისაგან წელში გატეხილი ხალხი ზურგს შემოქცედა ყოველგვარ პარტიას და ცხოვრების სიბრძნეთ უპარტიოზას დისახავდა. რუსეთში რომ „პარტიას“ მართლა ნათესაობა აქვს „რევილიუკისთან“, ამას მოწმობს თუნდ ის გარემოება, რომ ისეთი კეთილსამიფლო პირნი, როგორნიც არიან ოქტომბრისტები, „ქემპარიტი რუსები“ თუ შერახხელები, თავიანთ პოლიტიკურ ორგანიზაციებს პარტიას კი არ უწოდებენ, არამედ კავშირს ანუ კრებულს („17 ოქტ კავშირი“, „რუსის ხალხის კავშირი“, „შეერთებულთა ვალ-ახანუთა კრებული“ და სხ.).

მაგრამ აღნიშნული გარემოება არ იძლევა საკით

ბის სრულ განმარტებას. პარტიობასა ჰგომოვენ და უპარტიობას ეთავყენებიან ბევრი ისეთი პირებიც, რომელნიც გულწრფელათ მსურველნი არიან ცხოვრების განახლების და ახალ, კონსტიტუციონურ წყობილების დაწყებას. ამით აზრით, პარტიობა განმათავისუფლებელ მოძრაობის დამცველია; პარტიობა ხალხის ძალეებს აცალკევებს, ჰქსკასხს და, მაშასადამე, ასუსტებს და აუძღურებს, ამიტომ აღნიშნული „გულ-კეთილი“ პროგრესისტები შესაწყნარებელათ სცნობენ მხოლოდ ორ ბანაკს: ერთს შეადგენენ ძველი რეჟიმის დამცველნი, ყველა ბნელი ძალები და მეორეს — ცხოვრების განახლების და თავისუფლების ყველა მომხრენი.

პარტიობასა და უპარტიობაზე ასეთი შეხედულების მთელი მიზეზი არის რუსეთის იმპერიის საერთო უკან ჩამორჩენილობა და განსაკუთრებით პოლიტიკურ ცხოვრების განუქითარებლობა. ჩვენში, არამც თუ ხალხის ფართო მასას, თვით საგრძნობელ საზოგადოებრივ წრეებსაც კერ კიდევ არ შეუგნათ თუ რა არის პოლიტიკური პარტია, ნამდვილათ რა აზრი აქვს პარტიებას დაყოფას და ან რასა ჰქვია პოლიტიკა.

ამ საკითხთა გაგება და შეთვისება ხალხს არ შეუძლიან მარტოდღენ თეორიულ მსჯელობასა და სიტყვიერ ქადაგების მოსმენით; მას აუცილებლათ სჭირია ცოცხალი მაგალითები, ცხოველი პრაქტიკა, საკუთარი გამოცდილება. სამისო პირობები კი რუსეთის ხალხს უკანასკნელ დრომდ სრულებით არა ჰქონია. რუსეთში თვით პოლიტიკური პარტიები, ამ სიტყვის ნამდვილი მნიშვნელობით, განადგენ მხოლოდ 1905 წ., ოცა: 17 ოქტომბრის მანიფესტით ხალხი მოწოდებულ იქმნა ქვეყნის მართვა-გამგეობაში მონაწილეობის მისაღებათ, ოცა ამ რიგათ, ქვეშევრდომი მოქალაქეთ იქცა და ბირდაპირ ჩაება ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, აქტიური მონაწილე გახდა სახელმწიფოს პოლიტიკისა. მაგრამ, როგორც იცით, „კონსტიტუციონური ეპოქა“ ძალიან დღე-ნაკლებით აღმოჩნდა. ხალხმა ვერც კი მოასწრო ორივე ფეხით შემდგარიყო ახალ, პოლიტიკურ ასპარეზზე, რომ ეს უკანასკნელი მისთვის უკვე დაიწყო. მოქალაქობრივ თავისუფლებათა ნაცვლათ შემოდებულ იქმნა განსაკუთრებული მდგომარეობანი, 17 ოქტომბერს მოპყვა ი მინისი. ქვეყნის მართვა-გამგეობა, საზოგადოებრივ ურთიერთობათა განწესრიგება კვლავ გადაცა პოლიტიკა-ადმინისტრაციას, ე. ი. მთავრობისაგან დანიშნულ მოხელეებს და რაღა საკვირველია, თუ ხალხს შერჩა პირველყოფილი წარმოდგენა პოლიტიკისა და პოლიტიკურ პარტიობაზე.

ფართო მასისთვის „კომიტეტი“ ანუ „პარტია“ იგეგვა, ოცა თვითმპყრობელ ბიუროკრატის კანცელარია, სადაც ერთი კლმის მოსმით სწყდება ხალხის ბედი და უბედობა. ხალხის ასეთი დამოკიდებულება პარტია-თან ამ უკანასკნელის ხელმძღვანელებში იწვევს ერთობ გაზვიადებულ წარმოდგენას თავის თავზე; ხოლო მთელ ამ ნიდავზე

კი ჩნდება ის დიდათ საზარალო მოვლენა, რასაც ეწოდება პარტიული ფანატიზმი.

პარტიულ ფანატიკოსისათვის საკუთარი პარტია არის ერთ-ერთი, ყოვლად შემძლებელი გოლიათი, რომელსაც მუდამ თავის მხრებით მიაქვს მთელი სამყაროს სვე-ბედი; ყველა დასარჩენი, სრული არარაობა; რომელსავე სხვა პარტიასთან რაიმე ურთიერთობა, რაიმე მოლაპარაკება თუ შეთანხმება რაიმე პრაქტიკულ მიზნისათვის, მხოლოდ საკუთარ ღირსების შელახვა და საკუთარ პარტიულ საქმის აბუჩათ აგდებაა; პარტიულ ფანატიკოსისათვის თავის პარტიის რომელიმე დებულებისა თუ გადაწყვეტილების გაკრიტიკება, მომაკვინებელი ცოდება; ვინმე იღერე მოწინააღმდეგესთან „ერთ სტაქან ჩაის“ დაღვე უკვე დალატია, დალატი პრინციპისა და პარტიის წინაშე.

პარტიულ ფანატიზმს, როგორც ბუნებრივი რეაქცია, თანა სდევს მეორე უკიდურესობა — პარტიობისადმი სიტულებილი, უპარტიობის გაღმერთება. და ეს უკანასკნელი პირველზე არა ნაკლებთ მავნებელი და დაზღუბველია ნაყოფიერ პოლიტიკურ მოქმედებისათვის.

კლასობრივ საზოგადოებაში უპარტიობა ანუ პარტიების გარეშე დგომა უშეკველათ ნიშნავს ცნობიერ საზოგადოებრივ ცხოვრების გარეშე დგომას, რადგან ასეთ საზოგადოებაში კლასებს თავ-თავისი, ერთი-მეორის მოწინააღმდეგე ინტერესები აქვს და ეს გარემოება ბუნებრივს აუცილებლობით იწვევს სხვადასხვა პოლიტიკურ მიზნებს, ბაღებს სხვადასხვა საშუალებებს ამ მიზნების მისაღწევათ. აქედან ჩნდება სხვადასხვა პოლიტიკური პროგრამები და პარტიები. პოლიტიკური პარტია ნიშნავს ამა თუ იმ საზოგადოებრივ კლასის ძალთა ორგანიზაციას; პარტიება თვითონ ხალხია, ორგანიზაციულად ჩარახმული; პარტიობა ხალხის თვით-მოქმედების გამოხატულება და იმავე დროს მისი აუცილებელი პირობაა. ცხოვრება ბრძოლაა, ნაყოფიერი ბრძოლა კი ითხოვს განსაზღვრულ გეგმას, სისტემას, მიზნის უწყონოდ მოქმედებას, მაშასადამე, პარტიობას. ამიტომაც იქ, სადაც ხალხი აქტიური მონაწილეთა თვისი ქვეყნის მართვა-გამგეობისა, იქ უშეკველათ არსებობენ და ვითარდებიან პოლიტიკური პარტიებიც. პარტიობა აუცილებელი პირობაა ქვეყნის წინმსვლელობა-განვითარებისათვის. აქედან ცხადია, რომ ის, ვინც პარტიების გარეშე დგება ანუ უპარტიობას გვიქადაგებს, ნებისთ თუ უნებმიეთ, საქვეყნო ცხოვრებას წინ ელბება, უკან დაბრუნებას გვირჩევს, ისტორიის ჩარხის უუკლმა ატრიალებს ცდილობს. და რაკ თანამედროვე საზოგადოებაში ბრძოლის მთავარი ღერძია სოციალური პრობლემა, მუშათა განთავისუფლების საქმე, აშკარაა, რომ უპარტიობას მოციქული, ნებისთ თუ უნებმიეთ, მუშა ხალხის მოწინააღმდეგეთა და მტრისა გამოდის. ამასთანავე, რადგან დღეს რუსეთის სახელმწიფოში სოციალურ საკითხს გარდა გადასაქრელია კიდევ სხვა, მორიგი საქირ-ბოროტო საკითხი — ძველი რეჟიმის

ლიკვიდაცია და დემოკრატიულ კონსტიტუციის დამყარება—ამიტომ აქ, უპარტიოების მოტრფილვე ადამიანნი, ნებისთი თუ უნებლიეთ, ზედმეტათ ძველი რეჟიმის მომხრეთ გამოდის: იგი წინ ელობება საერთო, საიმპერო განათავისუფლების საქმეს, იგი ზნელების ძალთა მოკვეთბრება.

ამგვართ, ცხოვრების განახლება-წინმსვლელობის გულწრფელი და შეგნებული მომხრე უეჭველათ მომხრე უნდა იყოს პოლიტიკურ პარტიოების არსებობისა და განვითარებისა. ამასთანავე, უნდა გვახსოვდეს, რომ პარტიოების განვითარებისათვის მიუცილებლათ საქირა, ქვეყნის მართვა-გამგეობას აწარმოებდეს თეთით ხალხი. ეს, რა თქმა უნდა, იგულისხმებს მოქალაქობრბს და პოლიტიკურ თავისუფლებათ განხორციელებრბს. ამევე დროს, უნდა სახლობათ დემოკრბთი და უარყოფილ იქმნას ზემოთ აღნიშნული ორი ამაღლებელი უკიდურესობა—პარტიული ფანატიზმი და უპარტიოების გაღმერთება.

ასეთია მოკლეთ მთავარი ობიექტიური და სუბიექტივიური პირობები პოლიტიკურ პარტიების არსებობა-განვითარებისათვის, ასეთია აუცილებელი საფუძველი სხლ და ნაყოფიერი პოლიტიკურ მოქმედებისათვის. მხოლოდ ასეთ გარემოებაშივე შესაძლებელი შეიქმნას და განვითარდეს ძლიერი მუშათა პარტია.

ლ. კანდელი.

მომხლ ის, რაც უნდა მომხმარბრძო.

(მკითე შინაშენა დიდ საკითხებ.)

„ეხლა, მგონი, ყველასათვის ცხადი უნდა იყოს, რომ არსეთის ს. დ—ლი მუშათა პარტია სრულიად დაშლისა და დანგრევის გზაზე დამდგარა და დღეს თითქოს უკვე ღვეს თავისი სიცოცხლის უკანასკნელ დღეებს და ისტორიას მპირდება. ის (პარტია), როგორც მომქმედ ორგანიზაცია რუსეთის პროლეტარიატისათვათქმის აღარ არსებობს და თუ კიდევ ოდნეე მაინც არსებობს—სანუგეშოს არაფერს წარმოადგენს. ამნაირათ, „ოღდესლი ძლიერი და ენერგიი დაუმრეტელობით ამაყი პარტია, დღეს განიცდის შინაგან დარღვევისა და დაქსაქსის ხანას... პარტია, რომელიც ერთ დროს კოლოსალურ ენერგიას იჩენდა, მთელი ჩვენი ქვეყნის ყურადღებას იპყრამდა, დღეს როგორღაც ერთბაშათ ჰქრება საზოგადოების მხედველობიდან“... (იხ. რა მოხდა? მქმ—სა „იმედ“).

მართლ და რა მოხდა? რა არის პარტიის დაშლის მიზეზი? აი კითხვა, რომელიც დღეს ყველას აინტერესებს და ყველას ყურადღებას იპყრობს. ეს კითხვა ერთი საქირ-ბოროტო დიდ კითხვათაგანია, იგი დაყენებით თხოულობს გადაჭრულ-გარკვეულ პასუხს. უნდა შევნიშნათ, რომ ქართულათ ამ კითხვის შესახებ ჯერ თითქმის სულ არაფერი დაწერილა; ჩვენი პრესის პირდაპირი მოვალეობაა ფართათ ვაარკვიოს ეს საკითხი და მით შესაფერათ დააკმაყოფილოს ამის გადაჭრაში

*) ამ წიგნში აღმრულ საქირ-ბოროტო და საკამათო საკითხებზე ჩვენ კიდევ გვეშენება ცალკე წერილები.

ღრმათ დინტერესებულნი მუშა მკითხველები ამ სადღესო საკითხს „იმედის“ ერთ ს.ა.ში მქმ-მა უძღუნა ერთი საგულისხმო წერილი ამ სათაურით; „რა მოხდა?“ აქ ჩვენ ამ თათა აზრათ არა ვაქვეს შევედგეთ იმის განხილვას, თუ რამდენათ სისწორით აღნიშნა მქმ-მა ის რეალური მიზეზები, რომლებმაც გამოიწვია პარტიის დაშლა ანუ ჩააყენა ის იმ მდგომარეობაში; სადაც დღეს შინაგან დარღვევისა და დაქსაქსის ხანას განიცდის, დეე ეს თეთი მკითხველმა დაფასოს. ჩვენი მხრით გვინდა აქ ორიოდ სიტყვა ვთქვათ ამ საქირ-ბოროტო კითხვაზე.

ზოგერთებს ძლიერ აკვირვებს, რომ ჯერ კიდევ გუშინ ასეთი ძლიერი პარტია, რომელიც ათასობით და ათათასობითაც ითვლიდა ორგანიზაციულათ დარაზმულ-განმტკიცებულ თავის წევრებს; დღეს ასე მალე თანდათანობით იშლებოდა ჰქრება, ზოგიერთები კი ილირზიებით არიან შეშფობილნი, ვერ ხედავენ მწარე სინამდვილეს და დღესაც გაპკივიან პარტიის ძლიერებაზე, მის „გაწმენდას“ და „ჩამოყალიბებაზე“. ესეთი აღნიშნავენ პარტიის მხოლოდ ერთი ნაწილის გაქრობას; მრბ გულისხმობენ „პარტიული ოპორტუნისზმის“ დამარცხებას და „ორტოდოქსის“ გამარჯვებას დღესასწაულობენ. ესეთი გამარჯვება მათის აზრით წილათ ჰხვდა პარტიის მეორე „მემარცხენა“ ნაწილს, რომელიც თითქმის განდათან ძლიერდება და წინ სდის, მაშინ, როდესაც, ფაქტურათ, ეს მეორე ნაწილი, „მარცხენა ფრთა“, პირველზე არა ნაკლებ სიცოცხლეს მოკლებულია და იმავე ნგრევის პროცესს განიცდის, როგორსაც პირველი. დროა განვთავისუფლდეთ ილირზიებისაგან, დროა სინამდვილე ვიქნათ და კარგათ ჩაზევდეთ მას ღია თვალებში: ჩვენ ვფიქრობთ, ოცნებით ვატკებულნი „ორტოდოქსალურ“ მემარცხენენი“ც; აღდე თუ გვიან განათავისუფლებიან ამ სენისაგან, შეიძლება არც შორსა ის დრო, როცა დაინგრევა უკანასკნელი სინაგრე მათი ილირზიისა და მაშინ მათთვისაც აშკარა დასანახი გახდებიან ფაქტები, შიშველი ფაქტები!

ჩვენის აზრით, პარტიის დღევანდელი მდგომარეობა აუცილებელი შედეგია, ლიბერული დასკვნა მისი თვისებური ისტორიული აღორძინებისა და განვითარების; აქ ვნებდეთ ჩვენ ერთათ ერთ სერიოზულ დიდ მიზეზს, რამაც გამოიწვია მისი დაშლა და დაქსაქსეა. პარტიის დაშლის მთავარ მიზეზებს ჩვენ მასწავლე ვებუდეთ; მის გულში, მის შინაარსში აღმოჩნდა ის დამარღვეველი ძალბ, რომელიც თან სდევდა პარტიას დღიდან მისი არსებობისა.

რუსეთის მუშათა პარტია აღორძინდა და განვითარდა სხვაფერ, ვინემ სხვა დასავლეთ ევროპის მუშათა პარტიები, ამით კი ის უკანასკნელთაგან მისამჩნევთ განსხვავდა, ეს განსხვავება კი შეადგენს მის შინსს. რაში მდგომარეობს ეს მინუსი? რუსეთის მუშათა პარტია უფრო სახელოთ იყო ასეთი, ნამდვილათ და უმთავრესათ კი ი' არ იყო მუშების პარტია, არ იყო პარტია შეგნებულათ მემრძოლი პროლეტარიატის. შეგნებული პროლეტარიატი არ იყო ამ პარტიის სული და გული, მისი სისხლი და ხორცი; ის არ იყო მისი საკუთარი გამგე და პარტორია. აქ პროლეტარიატი, ასე ვთქვათ, სტუპარი იყო, ხოლო მარტელობას, პარტორიობას თუ მასპინძლობას „სხვები“ კისრულობდნენ. ვინ იყვენ ეს „სხვები“? ეს იყო ინტელიგენცია, რომელიც ბურჟუაზიის ბანაკიდან მოველინა პროლეტარიატს და მისგან

დააარსა პარტია, შეიქმნა იმ თავიუფე მისი სულის ჩამდგმელი, მისი პარტიონი და წინაძმობლი. პარტია—ეს ამ ინტელიგენციის სინობლი—გინდა და მის მიწრაფებთათა უმხარესი გაოხანტულიყნა იყო, დროა ამ პარტიის იყო იხვე დროს დროში ამ ინტელიგენციის. მა თ ლია მუშები იყვენ ამ პარტიაში, 100,000-დის ითელიდენ მათ, მაგრამ ამით საქმის წინაარსი არ იცვლებოდა, მუშათა სიბრავლე პარტიას ფაქტიურათ მუშათა პარტიათ ვერ აქცევდა, ის ბოლოდის არსებობით მაინც ინტელიგენტური დარჩა. მარქსისტულ თეორიაში, ინტელიგენცია შეუღდა იმ თავითვე მარქსის მოძღვრების განხორციელებას პარტიკაში, მან იწყო სიტყვის საქმეთ გადაქცევა, აქ კი აღმოჩნდა რომ მან ვერც იმდენათ ვააკეთა საქმე სოციალიზმის, ვერ შესძლო, ვერ ასწია შესაფერ სიმბოლოდ მის დროში პროლეტარულ, სოციალისტურ დემოკრატის; და ეს არა იმიტომ, რომ მას არ უნდოდა სოციალიზმის გულწრფელი სმასახური და პროლეტარიატის ნამდვილი მეგობრობა, პირიქით, სუბიექტიურათ ის ამისთვის მოქმედებდა, ამისთვის შევიდა ის მუშათა მასში, ხოლო ნამდვილათ კი იმისი მოღვაწეობა და გაბატონება პარტიაში ძლიერ უშლიდა ხელს პროლეტარიატის თვითმოქმედების ზრდასა და განვითარებას. თავისი სურვილების წინააღმდეგ, ის ვერ ეღობოდა მუშათა საკუთარ ინციტატივის გამოჩენას, აქ ვერ გაშალა ფრთა პროლეტარიატის შემოქმედებითა ნიჭმა, პროლეტარიტი ვერ განვითარდა აქ და კლასობრივთ იმდენათ ვერ მომწიფდა, რომ თვითონვე დაპატრონებოდა თავის პარტიას; ხელში ჩაეგდო მისი სადაც და თვით გამხდარიყო მეტოდელი თავის საკუთარი საქმისა.

საკუთარ თვითმოქმედებას მოკლებული, კლასობრივთ მოუშოწებელი და პოლიტიკურათ ნაკლებ გაწეობილი რუსეთის პროლეტარიატი განსაზღვრულ დრომდე თავსდებოდა იმ პარტიას, რომლის პატრონობა და მსევეურობა ცხოვრებამ ინტელიგენციას არცუნა; განსაზღვრულ დრომდე პროლეტარიატიც მიყვებოდა ინტელიგენციას, ამ სარდალს—წინააღმდეგობის პარტიისას, მიყვებოდა და კიდევ ვაკევა მანამდის, სანამ ეს შესაძლებელი იყო; მაგრამ აი დადგა დრო, როცა ეს ორი თითქოს დროებით შეკავშირებული, მაგრამ შეუღლებული, პარტიის ნაწილები ერთმანეთს უნდა გაშორებოდნენ. სტუმარ-მასპინძელთ, ერთ-მხრივი აფან პირი ბრუნეს. „ჯადო“ „სარღლებს“ აღარ მიჩყებდა, მან გააღო პარტიის კარები და იწყო დენა მოვიდნან გარეთ, პარტია ცალკეობდა, პროცესი დაცალიერების ჯ რ არ დამთავრ ბულა საესებთ; ერთი მხრით თუ პროლეტარიატი სტოვებს პარტიას, მეორე მხრით სხვით სტოვებენ თვთ „მესვეურ ც“, პარტიის ერთი კარგი ბილან გადის პროლეტარიატი, მეორე კარები ან კი გარბის ინტელიგენცია; ამ საშუალო მდგომარეობაშია დღეს გუშინდელი ძლიერი პარტია, ასეთი აზრე-დარევის, ასეთი ნარევის პროცესი გავიცდის იგი.

მაგრამ ჩვენ ამის გამო უძიებობას და სასოწარკვეთლობას სურვილიდაც არ ვმეტივით, ღრმად გვწყმს, რომ იქ, სადაც ირღვევა შევლი, იწყება პროცესი ახლის შენების და აღორძინების. ძველი პარტიის ორგანიზაცია; ნანგრევებ—ახალი აღორძინება—ეს აუცილებელია, იმივე დროს ეს მუშათა ახალი ორგანიზაცია პარტია—დავით განსხვავებული იქნება ყოფილისაგან, ფაქტიურათ ის იქნება მუშათა პარტია, მუშა ხალხი

აღარ იქნება ამ პარტიის ფორმალური წევრი, არამედ იქნება ნამდვილი პარტიონი და ხელთ ექნება მისი სადავეც. რუსეთის იმპერიის მუშა ხალხი ბუნებრივის აუცილებლობით მივიქმს და დააარსეს საკუთარ პარტიას, მხოლოდ ის პარტია იქნება დღევანდელი, რომლის საფუძველის, რომლის სულსა, და გულს შეადგენენ თვითმოქმედი, კლასობრივთ შეგნებულ-შეამწიფებული მუშები. ცხოვრებამ ასეთი პარტიის აღორძინების გზაზე დააყენა ჩვენი მუშა ხალხი, აქეთ უქნა მას პირი, ისიც თუმც ნელა, თითქოს შეუშნებლათ, მაგრამ მაინც წინ მიამიჯვებს, მისკენა ისტორია, მისია მომავალი.

ერთხელ კიდევ ვიწერებთ, რუსეთის მუშათა ს. დ. პარტია ფაქტიურათ არ იყო პარტია მუშების, ის უმეტეს ნაწილათ იყო პარტია წერტილ-ტურქუხახილი ინტელიგენციის, როგორც ამბობდა ამას კაი ხანია პ. აქსელორდი. დღეს ის ინტარება, ჰქრება, მაგრამ ამავე დროს დადგა ხანა ახალი მუშათა პარტიის აღორძინებისა, ამას უკვე ექნება მტრეც საფუძველი; ამის ნიშნებს ჩვენ დღეს კარგათ ვხედავთ... ჩვენი მოვალეობაა დავაჩქაროთ ამ პარტიის აღორძინება, განმტკიცოთ პროცესი, შევიანათ მასსაში მეტი კლასობრივი შეგნება, მეტი თვითწამობიერება, ხელი შეუწყუთ მასის თვითმოქმედების ზრდასა და განვითარებას, თავიუფე ავიცილოთ ძველი შეცდომები... ამას გვასწავლის დღევანდელი დრო, ამას გვიკარნახებს წარსული გამოცდილება...

ე—მი.

უბოპისტმაი და მარქსის მოძღვრება.

I

თუ ერთმანეთს შევედარებთ სხვა და სხვა კომუნისტურ მოძღვრებას საზოგადოების დიდ რევოლიუციამდე და რევოლიუციის შემდეგ, ერთ დიდ განსხვავებას შევნიშნავთ. რევოლიუციამდე კომუნისტები უმთავრეს წყაროს ხალხის უზედურებისას მიწის ეკრძო საკუთრებაში ჰხედავდნენ და მიწის გასაზოგადოებას—საზოგადო საკუთრებათ გადაქცევას ითხოვდნენ. მათ ახალს წყობილებას უმთავრესათ გლეხის კეთილდღეობა ჰქონდა მიზნათ. მეთვრამეტე საუკუნეში პროლეტარიატი უკვე გამოხლული იყო პოლიტიკურ ასპარეზზე და საფრანგეთის რევოლიუციაში ის დიდ მონაწილეობას იღებდა. მაგრამ მსხვილი კაპიტალისტური წარმოება ჯერ არ იყო ფრთებ გამოილი, წვრილ წარმოებასა და ხალხისწინაბას ჯერ კიდევ დიდი ალფე ეკავა, ამიტომ ამ დროის კომუნისტები თუმცა დიდ იმედებს ამყარებდნენ პროლეტარიატზე, მაგრამ უმთავრეს ყურადღებას მაინც მიწისა და გლეხს აქცევდნენ. მიუა მხოლოდ ხალხს ეკუთვნისო, თითქმის ყოველ მოწოდებაში იმეორებს ბაბეფი, რომელიც საფრანგეთის დიდი რევოლიუციის მიწურულში სცილილობდა აჯანყებით კომუნისტის განხორციელებას და ამის გზა ჯალათის მსხვილი გახდა. თუმცა მსხვილი წარმოება იმ დროს წრაფათ იზრდებოდა, მაგრამ საზოგადოებრივი ცხოვრება მაინც იმისი მუშაობაზე, მეურნეობაზე იყო უმთავრესათ დამყარებული და ამიტომ უსამართლობის, უთანასწორობისა და უზედურების უმთავრეს წყაროთ მიწის ეკრძო საკუთრება მიჩნდათ. წარ-

მოების უმთავრესი საშუალება იყო მიწა და იმის გასა-
ზოგადოებასთან ერთად კომუნისტები ითხოვდნენ ყოველ-
გვარ კერძო საკუთრების მოსპობას, მათის ზრით, ახალს
წყობილობაში არავის არ უნდა ჰქონოდა საკუთარი სად-
გომი, საკუთარი ავეჯი. სადილსა და ენშემასაც კი ყველა
ერთად უნდა სჯამდნენ.

სულ სხვა სურათს წარმოადგენს მეცხრამეტე საუ-
კუნე. ახალი წყობილების წინასწარმეტყველები უმთავ-
რეს ყურადღებას პროლეტარიატს და იმის ბედ-იღბალს
აქცევდნენ, შრომისა და წარმოების მოწყობასა და მოწყ-
ვას სცდილობდნენ. წარმოებაში მიწის აღარ აძლევდნენ
უპირატესობას და წარმოების ყველა საშუალებათა გასა-
ზოგადოებას ითხოვენ. მათ თვალში უბედურების თავი
და თავი მიზეზი ის არის, რომ წარმოების საშუალებანი:
მიწა, ქარხნები, ფაბრიკები, მანქანები, მანქანები და სხვ.
კერძო საკუთრებას შეადგენენ. სადგომი, ავეჯი და სხვა
საოჯახოთ მოსახმარი საგნები კერძო საკუთრებათ ექნე-
ბა ყველას თუ არა, ამას არავითარი მნიშვნელობა არა
აქვს ახალი კომუნისტების თვალში. ამ კომუნისტებს
უწოდებდნენ სოციალისტებს. რამ გამოიწვია კომუნის-
ტურ მოძღვრებაში ამგვარი ცვლილება? პროლეტარია-
ტის ზრდამ. პროლეტარიატის ზრდა რამ გამოიწვია?
მსხვილი წარმოების განვითარებამ მეთვრამეტე საუკუნის
გასულსა და მეცხრამეტეს დასაწყისს ანუ ეგრეთ წოდე-
ბულმა საწარმოო რევოლუციამ.

რაში გამოიხატა ეს საწარმოო რევოლუცია?

თითქმის მეთვრამეტე საუკუნის გასულამდე, ხალხის
ცხოვრების უმთავრეს ძარღვს ევროპაში სოფელი შეად-
გენდა. ქალაქებში თავმოყრილი იყო მხოლოდ სხვა და
სხვა ხელოსნობა და საქონელი მზადდებოდა იმდენი,
რაც საჭირო იყო შინაური ვაჭრობისათვის. როდესაც
მეთექვსმეტე საუკუნეში ახალი ქვეყნები აღმოაჩინეს,
ეფორიის სახელმწიფოებმა — განსაკუთრებით კი ინგლისმა
— ამერიკაში ბევრი ახალი მიწა აღიარეს. ზღვარსა და გაძ-
ლიერდა და თან ვაჭრობა განვითარდა. დღევანდელი
მწარმოებლების როლს ჯერ ისევ ვაჭრები ასრუ-
ლებდნენ მაშინ; ვაჭრები ურთიერთდნენ მუშებს სახლში
მასალას სხვა და სხვა სავაჭრო საქონლის დასამზადებ-
ლათ.

საწარმოო ტენიკის განვითარებამ წარმოება სრუ-
ლებით შესცვალა და ამით შესცვალა თვით ცხოვრებაც.
მეთვრამეტე საუკუნის გასულს გამოიგონეს სართავი და
საქსოვი მანქანა. წინათ მუშები თავის ხელით ართავდნენ
და ჰქაოვდნენ. ამგვარ პირობებში ბლომათ დამზადება
საქონლისა ძალიან ძნელი იყო, როდესაც აღმოაჩინეს
ალაგი მანქანებმა დაიკვეს და თითო მანქანა იმდენს
საქონელს ამზადებდა დღეში, რამდენს დასამზადებლა-
თაც ათასი და მეტი მუშა ხელი იყო საჭირო, ამან
მალათ შესცვალა წარმოება. მალე უკიდრება გამოიგონა
ორთქლის ქაბი, რის წყალობითაც შესაძლებელი შეიქნა
სხვადასხვა ორთქლის მანქანების გაკეთება, ორთქლის მანქ-
ანებში კი ნამდვილი რევოლუცია მოხდინეს წარმოებაში.

დაგროვდა აუარებელი საქონელი, განდნენ დიდი ქარხნები;
ხალხი სოფლებიდან ქალაქებს მოაწყდა; ქალაქი დღითი-
დღე იზრდებოდა. გავეთა ყველგან სავაჭრო გზები და
განდნენ სავაჭრო და სამრეწველო ამხანაგობანი. სწო-
რეთ ამ დროს გადიქცა ფული პატარა ღმერთათ. ყველა
გამდიდრების წყურვილობა ვიტიცა. წარმოების ვაჭრადამ
დიდი სარგებლობა მოუტანა ვაჭრებს, მრეწველებს და
მემამულეებს. ამ კლასებში ისეთმა სიმდიდრემ მოიყარა
თავი, რის მზგავსიც წინეთ მათ სიზმართაც კი არა
ზმანებიათ.

ამგვართ ეროვნული სიმდიდრე საშინლათ გაიზარ-
და. თითქოს საერთოთ ხალხის კეთილდღეობასაც უნდა
ემატნა, მაგრამ რაც უფრო უსქილდებოდა კაპიტალის-
ტებს ჯიბეები, მით უფრო მატებოდა ხალხის სიღატაკე
და გვიპრება. რითი აიხსნება ასეთი მოვლენა? კაპიტა-
ლისტური წარმოების ხასიათით.

როდესაც წარმოება ორთქლობა და მანქანებმა დაიპ-
ყრო, პირველ ხანებში ვაჭირებულნი ხალხის მღვგამ-
რობა გაამჯობესდა. დიდ ქარხნებში, სავაჭრო საწყობ-
ებში, საქონლის გადასატან-გადმოსატანათ და სხვა. სა-
ჭირო იყო მუშა ხელი და პირველთ ყველმა მოულოდლო
ალაგს და ქირასაც საკმაოთ იღებდა. ამგვარი ქმყოფი-
ლების დრო ფრიად ხანმოკლე იყო. სოფლებიდან ხალხი
ქალაქს მოაწყდა; მუშა ხელი სწრაფათ გამრავლდა. როდეს
ტურფა ვიფედეს, აღარ ღირდეს არცა ჩირათოა. ტურ-
ფაცა და ყოველგვარი საქონელიც მაშინ იფედება, როცა
მისი რიციხე მრავლდება და მოხოთენდობას აქარბებს.
საქონლის გამრავლება იწვევს მეტოქეობას, მეტოქეობა
კი იწვევს ფასის დაწევას. როცა მუშტარი ბევრია, სა-
ქონელი კი ცოტა, მაშინ საქონელს დიდი ფასი აქვს;
ხოლო როცა მუშტარი ბევრია, მაგრამ საქონელი კიდევ
მეტი, საქონელს ფასი ეკარგება. სწორეთ ეს ბელი
ეწიათ მუშებსაც. როცა მათი რიციხე გამრავლდა, კა-
პიტალისტებმა ხელფასის დაუკლეს და სამუშაო დღეს
თანდათან უმატეს. მუშები მოკლებული იყვენ ყოველ-
გვარ კლასობრივ შეგნებას; მათ არა ჰქონდათ არავი-
თარი ორგანიზაცია; ყოველისფერში კაპიტალიტებს
ემორჩილებოდნენ და ნელ-ნელა საძაგელ პირობებში
ჩავარდნენ; მუშაობდნენ ზშირათ თვრამეტე საათს დღეში
და იმდენ ქირასაც ვერ იღებდნენ, რომ მარტო პურის
ფულათ ჰყოფნოდათ.

ყოველივე ამას მიემატა ერთის მხრით წვრილი
მწარმოებლების ვაკოტრება და მეორეს მხრით საწარ-
მოო კრიზისები. მსხვილი წარმოების განვითარებამდე
საქონელს მუშები ამზადებდნენ ხელით, ართავდნენ და
ჰქსოვდნენ ხელით. როდესაც ყოველივე ეს მანქანამ
მოახერხა და ამავე დროს ერთმა მანქანამ იმდენი დაამ-
ზადა, რასაც წინათ ათასი კაცი უნდებოდა, საქონელი
ძალიან ვიფედდა და ხელით მომუშავემ კაპიტალისტს
მეტოქეობა ვეღარ გაუწია. კაპიტალისტს თითო ნაჭერ-
ზე ერთი კაპეიკი რომ მოეგო, ეს მიანიტ ბევრს შეად-
გენდა. რა უნდა ექნა იმ ხელით მომუშავეს, რომელიც

დღეში რამოდენიმე ნაქერს თუ დაამზადებდა? წერილი მწარმოებლების უმეტესობა დიხმო, გაკორდა და ულუკმაპურით დარჩა.

კაპიტალისტურ წარმოებას გიყვანდა ამდინის ხასიათი აქვს. ის შეუწყვეტლათ ამზადებს საქონელს და იმას კი არა კითხულობს, გასაღდება თუ არა ამდინი საქონელი, ამიტომ ბევრჯერ ბაზარი საქონლით აღივსება ხოლმე და ამავე დღეში საქონელს გასავალი ადარა აქვს, აღარ იყიდება. მაშინ კაპიტალისტის შემოსავალი შეჩერდება, მისი ფულის ტრიალი შეწყდება და წარმოებაც უნდა შეაჩეროს. ამას ეწოდება კრიზისი. შეჩერდება თუ არა წარმოება, კაპიტალისტი მაშინათვე ითხოვს მუშებს. როცა დაიწყებს ისევ წარმოებას, მუშებს ყოველთვის ითხოვს და კრიზისის დროს რაზედ აძილოს ტყვილა ფული მუშებს?! ხშირათ კრიზისი რამდენიმე თვეს გრძელდება და მუშა ხალხი ამ დროს განმავლობაში ულუკმაპურით არის დარჩენილი.

მსხვილ წარმოებას თანვე დაჰყვა კრიზისები, რაც ჯერ ნაპოლეონის ომებმა გამოიწვია და შემდეგ ინგლის-ამერიკის ომმა. მუშა ხალხმა რომ იფიქრა: ვინაჲც ვიღე კრისის მანქანას, ის მაქვივს ულუკმაპურსო, სწორეთ მაშინ გამოეცალა მას ხელიდან ულუკმაპური!

მსხვილი წარმოების განვითარებამდე ევროპის გლეხის შემოსავლის ერთ უმთავრეს წყაროს ხელსაქმეობა შეადგენდა. მამაკაცები რომ ყანაში მუშაობდნენ, ქალები სახლში ართავდნენ და ჰქვიოდნენ. ზომაშით მამაკაცებიც თავისუფალი იყვენ და ისინიც ხელსაქმობდნენ. ხელთ-ნაკეთებს ვაჭრები ყიდულობდნენ. ამისათვის ქალაქში გამგზავრება ან ბაზარში წასვლა სრულებით საქირო არ იყო: თითონ ვაჭრები დაიარებოდნენ სოფლათ და ჰყიდულობდნენ სოფლის ნაწარმოებს. ამგვარათ, გლეხი თავის კარგებლდე ჰყიდა თავის ნაწარმოებს. როდესაც მსხვილი წარმოება განვითარდა, გლეხმა მას მტოქეობა ევლარ გაუწია და სოფლის წარმოება თანდათან მოისპო. ჰოფელს დააკლა შემოსავლის ერთი წყარო და იმისმა სიღარიბემაც იმატა.

ევროპაში ბევრი იყვენ ხიზნები, რომლებსაც საკუთარი მიწა არ გააჩნდათ და მთელი საუკუნოების განმავლობაში მწამულეთა მიწებზე სტოვობდნენ. როდესაც მსხვილი წარმოება განვითარდა, მემამულეთებმა თითონ მოჰკიდნენ ხელი ბევრგან მეურნეობას, რომ მეტი მოგება ენახათ, და გლეხები გადაარეკეს თავისი მამულებიდან; ამის გამო ხშირათ მთელი სოფლები ულუკმაპურით რებოდნენ.

გარდა ამისა, ყოველი ტენიკური გაუმჯობესება იწვევედა კაპიტალისტის სარგებლობას და მშობით რიცხვის გამარავლებას. ავიდით უბრალო მაგალითთ. ვთქვათ, რომელიმე მანქანის დასატოროლებლათ მუშებმა საიქრო გამოიგონეს ისეთი რამ, რაც თითონ ატრიილებს მანქანას მუშების დაუნმარებლათ. მაშინ ულაგოათ და ულუკმაპურით უნდა დარჩენ ის მუშები, რომლებიც

მანქანის ტრიალით ირწენდენ თავს. ყოველი შესამწენვი გამოგონების შემდეგ ასობით გამოარეკედენ ხოლმე მუშებს ფაბრიკებიდან.

გ. გამაროელი.
(შემდეგი ეჭება)

სახელმწიფო დუმა

ახალ საპარლამენტო სესიაში სახ. დუმის „ხელმძღვანელი პარტია“ იმავე ავლა-დიდებით გამოვიდა სკანონმდებლო ასპარეზზე, როგორც მის განვილი სესიაში თბდა: არავითარი განსაზღვრული პროგრამა, არავითარი მტკიცე გეგმა საკანონმდებლო მუშაობის მას არ გაჩანას; იგი კვლავ გულდასმით მისწერებია მთავრობის სადირიგორო ჯოხს. მაგრამ, რაკი მთავრობასაც მუდამ არ ძალუქს თვით პ ინისის სახალხო წარმოქმდე გენლობის ხელში დაქერა, იმ სესიის დაწყებისათანავე მოუამე ვახვდით ძალიან კურობულ მოკლენისა. სახ. დუმა, რომლის უმრავლესობა ბეჯითად დასკურავს მთავრობის წერილმან კანონ-პროექტებში და ქვეყნის ძირითად საქირ-პოროტო საკითხების წამოყენებას ისევე ერიდება, როგორც სახადს, აი ეს სახ. დუმა უკვე შეუდგა იმ საკითხის განხილვას, რაკი შეადგენს დერძს, რომლის გარშემო ტრიალებს რუსეთის სახელმწიფოს თითქმის მთელი საშინაო პოლიტიკა. ჩვენ ვნაობთ ავარულ საკითხზე. ეს უნარულთა უკიდურეს მებარჯვენეთ, წინდაუხედაობამ და უკიდურეს ექმარცხენეთა გამარჯვენებამ. ამ ყმათ დუმა განაგრძობს ამ საგანზე თათბირს.

უკანასკნელ სდომების ანგარიში დიდათ საყურადღებოა მილიუოკვის სიტყვა: კონფერულურ ოპოზიციის ამ დირსეულმა ბელადმა საპარლიამნათ აღნიშნა, რომ 9 ნოემბრის უქაში გამოეცმულია „მეერთებულ თავდაზნაურობის“ ზე-გაყენით და რომ სასოგადოთ მთავრობის უკანასკნელი წლების ავარულთ პოლიტიკა ნაკანანებია ამავე თავდაზნაურობისაგან, ემსახურება იმის ინტერესებს და აბუნათ იღებს. დარბ და უმიწაწყლო გულე-კაცობის მწვევე; უკიდურეს მდგომარეობას. 9 ნოემბრის კანონის ცხოვრებაში გატარება შევანელ მომავალს უმზადებს რუსეთის მრავალ მილიონ გლეხებს დასაკენიდა ორატორი.

თუ მებარცხენეთა ორატორები ხშირათ დიდის უნარით, ცოდნით და ფაქტების საშუალებით გბრძენ რუსეთის აწინდელ პოლიტიკურ მდგომარეობის ბატონ-პატრონებს, სამაგიეროთ არც მებარჯვენეთა სძინავთ; მათი ბელადებიც თვეამოდებით ეწვიენ „საპარლამენტო“ ბძილას. ასე, მაგ. „სახელოვანი“ პურშკეიჩი პოლიციელის სასტვენს უსტვენდა და მილიუოკე წამ და უწუმ სიტყვას აწყვეტინებდა „შეძახილთ“: „ვიბორვის ბაყაყო, სიტყვების შულეროლი“ და სხ. რაზედაც მილიუოკე უპასუხებდა: „მეეჭვიე თქვენს ჯენტლმენობას; თქვენ მე ვლარ გამაყირებთო“.

დამოლოს, აღსანიშნავია სსხ. დუმის თავმჯდომარის ბ. ხომიაკოვის „მიუღვამლობა“. როდესაც უკიდურეს მემარჯვენეთა სკამებიდან ვაისმობა ხოლომე უტიფარი, სალანძღავი სიტყვები, თავმჯდომარე მათ მიმართავდა შერიშენით: „გთხოვთ აღკლებიდან ნუ ლაპარაკობთ!“ ხოლო როცა, ჰურიანკეციების გინებით მოთმინებიდან გამოსული მემარტყენი სსხ. დუმის კლოუნის შესახებ დაიხსენებდნენ, „ვიწი! ვიწი!“ (გეთპროს გართი), მაშინ ბ. ხომიაკოვი მკაცრად მიმართავდა მემარტყენე ოპოზიციის მხარეს: „თუ კიდევ ნება მიეცით თქვენ თავს ასე წამოიყარნათლოთ, მე ვუბრძანებ გარეთ გაგიყვანონო“.

სოციალდემოკრატიულ ფრაქციამ გადასწყვიტა დუმში შეიტანოს 7 კანონპროექტი, რომელთა საგანია შრომის პირობების გაუმჯობესება.

უკიდურეს მემარჯვენეთა და უკიდურეს მემარტყენეთა წყალობით მალე აღძრულ იქნება შეკითხვა კავკასიის ნამეტნიკის მოქმედების შესახებ.

ზინაური ქრონიკა

ადმინისტრაციის განკარგულებით დაიხურა ყოველ დღიური გაზეთი „შუკი“. სტამბიდან წაიღეს გაზეთის დაბეჭდილი ნომრები.

➤ თფილისის პოლიცემისტრმა ცეხოცკიმ თავი მოიკლა.

➤ ჩენის მგოსნის, აკაკის 50 წლის იუზოვმე მი ნოემბრის ნაცვლათ 7 დეკემბერს გაიპარება.

➤ „წერა-კითხვის საზოგადოების“ უქანასქნულ კრებაზე გამწვობამ აიწინა განსაკუთრებული მომისია, რომელსაც დაავალა დეკემბერში გამართოს კონცერტი ამ საზოგადოებისა. სასარგებლოთ.

➤ მიწათ-მოქმედების უკროსმა საფილოკსტრო კომიტეტის წევრებმა დამატკიან სასოფლო სამეურნეო საზოგადოებისაგან არჩეულნი ვ. რციხიძემ და გ. ალიბეგოვი.

➤ მეორე სსხ. დუმის წევრათ ნამყოფი ჯაფარიძე, რომელიც ამ წამათ პეტერბურგის საპრობილეშია, სს-შიმ აფთმყოფათ უცნისი ექმითა კონსილიუმთ. ჯაფარიძის მიუღვამობა თხოვნით. მიუშარათავს შინაგან საქმეთა მინისტრისათვის, რომ იმისი ქმარი თფილისის საპატომროში გაღმობიყვანონ. მინისტრს შეუწყნარებია ეს თხოვნა.

➤ გაზეთ „ნოვისტი ზაკავაშია“ ს ატყობინებენ, რომ პეტერბურგის ერთი ყრძო ბანკი თფილისში ხსნის თავის განყოფილებას.

➤ ფოთის ქალაქის თვითმართველობას უთხოვნია კავკასიის უმაღლეს მთავრობისათვის, დაწესდეს ნახევარი კაბ. გადასახალი ფოთის სასარგებლოდ და ამასთან ნება დართონ ქალაქს გამოსცეს მეოთხე საბოლიგაციო სესხი 1.600,000 მანეთისა. ამ სესხით ქალაქი დაჭვარავს ვალების ნაწილს და გამოაყიდის იმ მოწყობილებას, რომ-

ლითაც ფოთის ნავთსადგურში შემოსულ გემებს მექანიკურათ ტვირთავენ. („ალი“).

➤ დაბა ურიასკარში (სენაკის მხარა), სადგურ აბაშიდან 18 ვერის მანძილზე გაუხსნიათ საფოსტო განყოფილება. („ალი“).

➤ 9 ნოემბერს აკურთხეს მუხრანის ხიდის საფუძველი. დაესწრო ქალაქის თავი, გამგებონს წევრები, ადმინისტრაციის წარმომადგენელი და სხვ.

➤ გამოვიდა „ნაკადულის“ მე-21 ნომერი მცირე წლოვანთათვის. წიგნი, როგორც ყოველთვის საინტერესოდ არის შედგენილი. მოთავსებულია ლექსები და მოთხრობები შ. მღვიმელისა, განდევილისა, თამროშვილისა, თელაშვილისა და სხვ.

➤ თფილისელმა ნავითი მოვაჭრეებმა ნავთის ფასს აუწყეს: გირვანქას 4—5 კაპიციტა ჰყილიან.

ასევე იქცევიან მეწვემეები. საყენ შემოში 4 მან. თხოულობენ. მღიდრებს, რა თქმა უნდა, უფრო იაფათ უჯდებათ ყველაფერი, რადგან დროზე აქეთ დამზადებული, მაგრამ ღარიბებმა რა უნდა ჰქნან. ყველა ამ ვაჭებატონებს კი ხალხი აკერაით ენაზე.

კვირიდან-კვირამდე

რ ა უ ს მ ი ი.

➤ აღესაში ამ ვამად შვარზმელების სიეზლია. კრებებს ხალხს დაუსრუბლა მართავენ.

➤ რიგაში იბრენს ლატვიათა სოც. დემ. სრამბა. ხელთ იგდეს დიდძალი შრიფტი, ბეკლები და ხელთნეწურები. ორი კაცი დააბატონრეს.

➤ კიევიში აღმოაჩინეს სოც. დ. საიდუმლო სტამბა, სამი კაცი დააბატონრეს.

➤ ეკატერინოსლავის გუბერნიამი დახურეს სოფლის მასწავლებელთა საზოგადოება.

➤ აღდის გენერალ გუბერნატორის ბრძანებით დაიკეტა წიგნის მაღაზია პრუსკეშენიეი. მისებად ანაღვეალურ ლიტერატურის გავრცელებას სასაზღვრებენ.

➤ ზღვათა სამინისტროს უწყებრიდან დაიხსოვეს 13 აღმირალი. ამბობენ, კიდევ ბევრს დაიხსოვესო.

➤ ეკატერინოსლავში აუკრძალავთ გაზეთ „იუვენია ზარია“—ს უქანასქნელი ნომერი იმისთვის, რომ პოლკოვნიკ ლიახოვს სასაილოდ იგდებდაო.

➤ სმოლენსკის გუბერნატორმა აღუკრძალა წიგნის მაღაზიებს გაყიდვა იმ ლია ბარათებისა, რომლებზედაც რელიგიოზურ ხასიათის სურათები იქნება მოთავსებულიო.

➤ მოსკოვის ადმინისტრაციამ აღკრძალა ლ. ტოლსტოის ბროშურა: „ნუ თუ ასეა საჭიროა“

➤ სახელმწიფო დუმის წევრად ნამყოფმა, სახმედრო იურიდიულ აკადემიის დამსახურებულმა პროფესორმა კუშმინ-კარავეევმა თხოვნა მოსკო. ნადეი მსაჯულთა სამკოს—თქვენს წოდებამი ჩამორტყათო. კუშმინ-კარავეევი ამბობს თხოვნაში, ჩემი პირადობა არსენიყვსა, სტასოვსა და ბობინსკის ჰკითხეთო.

მოსკოვში 1 ნოემბერს „მშვიდობიან განახლების პარტიას“ კრება ჰქონდა ბალკანეთის საქმეთა შესახებ. კრებას თავმჯდომარეობდა დ. ნ. შიპოვი, სხვათა შორის ილაპარაკა პროფესორმა ე. ნ. ტრუბეცკოიმ და ერთმანეთს შეაღბა რუსის საზოგადოების ესლანდელი და 1876 წლის მიმართულება. მაშინ უფრო სიმტკიცე ეტყობოდათ, ესლანკი მოღუენებულნი არიანო. ეს იმით აიხსნებარ—საქვე ორატორმა, ესლანკი რომ ზოსნია-ჰერცოგოვინას ჟანდარმოკრატისაგან დასახსენლან მიედგარათ, შეუძლიანთ გვითხრან: „ეკიჟო, ჯერ შენი თავი ვანიკურნო“. ამ დროს პოლიციის წარმომადგენელმა წინადადება მისცა პროფესორ ტრუბეცკოის, სიტყვა შესწყვიტეო. ამან დიდი ტაშის ცემა გამოიწვია. პოლიციამ მეორედ გააფრთხილა. მაშინ შიპოვმ წინადადება მისცა კრებას დაშლილიყო და ამ წინადადებას ზედ დაუმატა: „შორს არ არის ის დრო, როცა ჩვენც გვეღირსება სიტყვისა და კრების თავისუფლება“.

◆ რუსეთის ვედომსა რედაქციას მიუღია 5,000 მანეთი ნ. ა. შახოვისაგან ლარბ სდუღენტო დასახმარებლად.

ს პ ა რ ს მ თ ი .

თავრიზიდან იტყობინებიან, რომ ამ ჟამდ სპარსეთში სრული ანარქიაა. მიმოსვლა თითქმის შეწყვეტილია, რადგან გზებზე თავდასხმა და ძარცვაა განხორციელებული.

ადრუბეჯიანის პროვინციაში ძლიერი მოძრაობაა; თაისობით ვადმოღიან თავრიზიდან ვადმოხვეწილები.

== დახოკლ სომეხების დასაფლავების დროს რევოლიუციონერებმა მანიფესტაცია მოახდინეს შაჰის წინააღმდეგ.

◆ ყველაფრიდან ირკვევა, რომ სათარხანის მდგომარეობა სპარსეთში თანდათან მტკიცე ნიადაგს ჰპოულობს. იგი ხერხიანად იყენებს სპარსეთის ამბოხების და თავის ვაღენას ნელ-ნელა თავრიზის ვარეთაც ვერცელემს. მთავრობის გუბერნატორები თავქუდ-მოგლუჯილები ვარბიან. ბრძოლა ქალაქში ფიციფებსა, კონსტიტუციის მომხრეთა და შაჰის მომხრეთა შორის დიდხანია შესწყდა. უკანასკნელი საბოლოოდ დაამარცხა სათარხანმა.

ამ საერთო გმირმა დიდი სიმპატია მოიპოვა ოსმალეთის ქვეშევრდომთა შორის. პირველ ნოემბერს სათარხანს წარუდგა ახალგაზდა ოსმალთა დეპუტაცია და ვადასცა საბატო ნიშანი და რწმუნების წერილი, რომლითაც სათარხანის ყოველი მოქმედება მოსაწონადა ალიარებული, სულთანმა ორდენი უბოძა სათარხანს ზედ-წარწერით: „გმირობისათვის“. ეს ორდენი სათარხანს საკუთარის ხელით ჩააბარა ოსმალეთის კონსულმა.

სათარხანს ოსმალეთის აფიკრები თურმე ენმარებიან თავრიზში ცინე-სიმაგრეების აგების საქმეში. თუ

ინიციტიბა შპის მხედრობა თავიონს შემოერტყა, სა-
ოარხანიკ მარჯვედ დაუხედება.

➔ მიუხედავთ იმისა, რომ შპმა რუსეთისა და
ინგლისის მთავრობებს აღუთქვა; მეჯლისის მოვიწვევ და
კონსტიტუციას განვახორციელებო, ესლა სხვა ხერხს
მიპართა: თავის „განსაცხრომ“ ადგილს ბილეშპში თავი
მოუყარა კამარილიის ერთგულ ფინიებს და შეეკითხა,
რას იტყვიო, ხომ წინააღმდეგაა შარიატისა კონსტი-
ტუციო.—რასაკვირველია, წინააღმდეგიაო! — მიუგეს
ერთგულმა ფინიებმა. მაჰმადის სჯული უარჰყოფს ყო-
ველგვარ თავისუფლებასო...

ასე მსჯელობს ერთი მუჰა ჯგუფი უეცი ჭეკიცი-
ონერებისა, მაგრამ ასე არ ფიქრობს უმრავლესობა შში-
რ და ვალატაკებულ ხალხისა. „თავისუფლების ღმერ-
თი“ განუწყვეტლად თავს დასტრიალებს ბეჩაფ ხალხს და
წაშ და უწუქ უერთ ჩახსახის, რომ ქვეყნად მხოლოდ
ერთი მუჰამედი იყო და თუ ოსმალეთის მაჰმადიანებს
არ უკრძალავს შარიატი კონსტიტუციის, სპარსეთის
მაჰმადიანები ვითომ რა უკანონო შეილები არიან ამ
შარიატისა.

ო ს მ ა ლ ე თ ი.

სტამბოლი. 150 მახრიდან, რომელიც 60 სანჯა-
ყს შეადგენს, არჩეულია 101 დეპუტატი. ამთგან 85
ოსმალთა, 10 ბერძენი, 2 სერბი, 2 სომეხი, 1 ბოლ-
გარი, 1 ებრაელი. ახალგაზღ ოსმალთა კანდიდატების
რიცხვი, რომელთაც ხმის უმეტესობა მიიღეს, მყ.ს შე-
ადგენს.

არჩევნები მაკედონიის ოლქშიც დასრულდა. იორჩიეს
მხოლოდ 4 ბოლგარი. მაკედონიაში მცხოვრები ბოლ-
გარელები მეტად უკმაყოფილონი არიან ამ არჩევანით
და ამბობენ, ეს ახალგაზრდა ოსმალთა ანტიბოლგარულ
მიმართულებისა და მთავრობის უკანონო მოქმედების
შედეგიაო.

➔ „იკადამი“ იუწყება, ვერზინჯანსა, მუშსა, სასუნ-
სა, ბაიაზეთსა, ვანსა, მალათსა, სივასსა, არზრუმსა და
მარაშიში შიმშილობა გარდაა.

➔ ვაზ: „ტანიჩ“ სწერს, კრიტასზე სერიაოზული
აჯანყება გამოიწვია მუსულმანთა სოფლებზე ბერძენების
თავისუფლებისა.

➔ ბერძენები არ ცხვრებთან და საცა კი გარემოება
ხელს უწყობთ, ყველგან არეულობას ახდენენ არჩევნების
წინააღმდეგ. სამს ნოემბერს ხელახლა გამართეს მანი-
ფესტაციო, რომელშიაც დიდძალი ხალხი იღებდა მონა-
წილეობას. ბერძენთა საკრებულო ტაძართან დიდი მი-
ტინგი გამართეს. შუადღისას რამდენიმე ათასმა ბერძენმა
ვაიარა სტამბოლი და პორტას შენობასთან დემონსტრა-
ცია მოახდინა. პორტაში ამ დროს მინისტრთა საბჭოს
ხელობა იყო. მიწათ-მოქმედების მინისტრს მავროკორ-
დატოს, შთამომავლობით ბერძენს, მიანდო მინისტრთა
საბჭომ მანიფესტანტ ბერძენების დამწვიდება. ამავე დროს
დიდმა ვეზირმა მიიღო ბერძენთა დეპუტაციო და განუცხა-

და იმათ, რომ ბერძენებს საშუალება აქვთ პროტესტი
განაცხადონ არჩევნების შესახებ პარლამენტში, ხოლო
მანამდე კი შეუძლიანთ თავიანთ რწმუნებულებისა სა-
შუალებით შეამოწონ არჩევნებო. მანიფესტანტებმა
ხმაურობა ასტეხეს, ერთმა მითგანმა მუშა ჩაუშტვრია
მავროკორდატოს კარტას. მავროკორდატო ამ დროს
პერუს მიდიოდა ბერძენებთან მოსალაპარაკებლად. ამავე
კარტაში მჯდომს ბერძენთა ემსკოპოსის სცემეს. მანი-
ფესტანტები, ზოგი ჯარმა გაჰყანტა, ზოგიც თავისით
წავიდნენ. საღამოს სიწყყნარე ჩამოვარდა. ქალაქში პა-
ტრულები დადიან.

➔ პერუსა და ვალატაში საბარლამენტო არჩევნე-
ბის გამო ქუჩებში უწყსოვბას ახდენენ ბერძენები. ზოგმა
ბერძენმა ვაჰარმა 8 ნოემბერს მალაზია დაჰკეტა. უფრო
უარეს მანიფესტაციის მსოლოდენში მყოფმა მთავრობამ
9 ნოემბერს სამხედრო ზომებს მიჰართა

ბალკანეთის სამეო.

ბელგრადი. გამოქვეყნებულია მთავრობის განცხა-
დება, რომლითაც უარყოფილია ის ხმა, ვითომც ოსმა-
ლეთსა და სერბიის შორის სამხედრო კონვენცია დად-
ებულიყოს.

— ვენის გავითი „ნ. ფრ. პრესეს“ სწერს, დალ-
მაციის ყველა ნავისადგურებში ჯარებით დატვირთეს ის
გემები, რომელნიც ჩერნოგორიის საზღვრებისაკენ მი-
დიანო.

— მეგობარი სახელმწიფოფონი დაჰინებით თხოულო-
ბენ, რომ სერბიის მთავრობამ დიითხოვოს სათადარიგო
ჯარის კანკი. ამავე დროს ავსტრია საჩქაროთ უმატებს
თავის გარნიზონს ბოსნიაში და დიდად ჯარს ავროვებს
ჩერნოგორიის საზღვრებზე, აგრეთვე სამხედრო სურსათი
თი და მოწყობილობა მასგარიდან ტრებიენისა და გრამ-
ში გადააქვს.

ტრებიენის გარნიზონს კიდევ მიემატა 10,000 მე-
ომარი. ყველა მთის გზები, რომლითაც კი ჩერნოგო-
რელი შეეძლოთ სარგებლობა, ნაღმებით არის მოფე-
ნილი.

ბუდაპეშტი. „პესტერ ჟურნალიში“ მოყვანილია
წერილი ერთის დიპლომატისა, რომელიც ბერლინის
კონგრესზე დაესწრო. დიპლომატი, სხვათა შორის, სწერს,
რუსეთმა უკვე 30 წელიწადია სრული ნება მისცა
ავსტრო-უნგრეთს შეერთებინა ბოსნია-ჰერცეგოვანა თავის
სანჯაყებით... აქამდე არავინ იცის, რომ სამაგიეროთ
ავსტრო-უნგრეთსა და რუსეთს შორის განსაკუთრებული
შეთანხმება მოხდა. ავსტრო-უნგრეთმა აღუთქვა რუსეთს
დიპლომატიურ სფერაში მხარს დაეიქერ ბერლინის ხელ-
შეკრულობის გატარების დროსაო.

ამერიკა. შეერთებულ შტატების პრეზიდენტად
აირჩიეს ტაფტი. მიუხედავთ იმისა, რომ ბრაიანი სცილ-
ლობდა პრეზიდენტობას და დიდი ფული და ენერგია
დახარჯა იმისა პარტიამ, გაიხმა თუ არა ხმა ტაფტის

არჩევსა, ყველას ბრაიანმა მოასწრო და პირველმა მან მიულოცა ტაფტის გამარჯვება.

არა ჰგვანან ამერიკელებს ჩვენებური კენკოსნები!.

ჩინეთი. ამ თვის პირველ რიცხვებში გარდაიცვალა ჩინეთის იმპერატორი და რამდენიმე დღის შემდეგ მას მიჰყვა იმპერატორის ცოლი, რომელიც იმპერატორის დედათა იწოდებოდა, თუმცა დედა არ იყო. ტაფტის მემკვიდრეთ დანიშნეს მცირე წლოვანი პრინცი, შვილი ჩუანისა. რეგენტათ დანიშნა თვითონ პრინცი ჩუანი.

მიცვალებული სამს თვეზე ადრე არ დასაფლავებენ.

სომეხთა შორის

სრულიად სომეხთა კათოლიკოსად აირჩიეს **იზმირლიანი.**

— სომეხთა საქველმოქმედო საღამო აღდგაში გაიმართება 2 დეკემბერს. შემოსავალი მოხმარდება აღდგაში მცხოვრებ ღარიბ სომეხებს.

— 6 ნოემბერს გაგზავნი პოლიციამ ვაჭარიაკ 13 სახლი სომხისა. დაპატიმრეს ნ. ბაბაკეხიანი, ი. მელიქ-ბეგლიარიანი, ა. თამურიანი, მ. ამსპიურიანი, ხორენ მელქონიანი, ი. არზუმანიანი და კ. აკიმიანი.

მუშულვანთა შორის

თფილისის მუშულვან სუნიტთა საქველმოქმედო საზოგადოების კრებაზე სჯა იკონიეს იმის შესახებ, თუ ვის არგუნონ სტიპენდია გრადუ ეკონომიკურ-დაწყოვისა თფილისის ქალთა პირველ გიმნაზიაში.

წარმომადგენელი

მოაჯრობის ახალი კანონ-პროექტი

(საკუთარი კორესპონდენტისაგან).

მეტად დიდ მნიშვნელოვანი ცვლილების შეტანა განიზრახა ავსტრიის მთავრობამ სოციალურ პოლიტიკაში, ამ დღეებში მან გამოაქვეყნა ახალი კანონ-პროექტი შესახებ „სოციალურ დაზღვევისა“ — ეგრე ეძახის ის მუშათა სიბერისა და ინვალიდობისაგან (დასახიჩრება-დაუძლეობისაგან) დაზღვევის კანონს. ეს კანონ-პროექტი სულ მალე გადაეცემა პარლამენტს განსახილველად და დასამტკიცებლად. თუმცა დღიდანია მუშათა ქლასის თხოვნა ამგვარ კანონის გამოცემას, მაგრამ ძლიერნი და მმართველნი ამა ქვეყნისა სდუმდენ, ყურს არ ამაჩუნებდენ და აგვიანებდენ ამ მხრივ მშრომელს, დაჩაგრულ მასისს სასარგებლოდ რაიმე ნაბიჯის გადადგმას. ისინი სდუმდენ, ედრე ეს დუმილი შესაძლებელი იყო. მაგრამ ცხოვრებამ მინიჭა თავისი ჭკნა, მან აიძულა ბიუროკრატიული მუშათა დაუძლეობება-დასახიჩრებისაგან დაზღვევის საქმეში თვალსაზრისი ცვლილება შეეტანა. ამ კანონ-პროექტით მუშა უზრუნველ-

ყოფილია რაიმე უზედურების და სიბერის დროს; მის იმედი უნდა ჰქონდეს სახელმწიფოს მიერ დახმარებისა, ცხლა მის აღარ დასტანჯავს მუაფე აზრი შვე დღის მოახლოებისა, როდესაც მას უსახსრობის გამო შიმშილ-სიცივეში სული უნდა დაეღია, ანუ როდესაც მშვიტის ქუჩაზე მთხოვარსავით პური უნდა ეთხოვა. სამწუხაროთ, კანონ-პროექტში სიბერე მან წლით განისაზღვრება. ყველამ კარგად ვიცით, რომ მუშა იშვითად უძლებს მან წლამდე მძიმე შრომის პირობებს; ის გაცილებით ადრე იძულებულია ან შრომისა თავი გაანებოს ან და წუთი-სოფელს გამოესალმოს. დიდი ნაკლი კანონ-პროექტისა მდგომარეობს იმაში, რომ ქვრივ და ობოლთა უზრუნველყოფის საკითხი საცხებით უარყოფილია, სამაგიეროდ შიგ ჩართულია წვრილ მესაკუთრეთა დაზღვევა სიბერისაგან. მაგრამ სანამ კანონ-პროექტს გავეცნობოდეთ უფრო დაახლოებით, გადავავლოთ თვალი მის წარმოშობის ისტორიის.

თითქმის ოცი წელიწადია მას შემდეგ, რაც გერმანიაში სიბერის და ინვალიდობისაგან დაზღვევის კანონი არსებობს, სულ მალე იქაური მთავრობა პარლამენტს წარუდგენს ახალ კანონ-პროექტს შესახებ ქვრივ და ობოლთა სიკოცხლის უზრუნველყოფისა. ამ აქტიუბელ საქირო-საქმისათვის, როგორც არსებულ დაზღვევის შესახებ კანონის შეცვლა-შესწორება, დღიდანია წინასწარი მზადება გაჩაღებულია. ამ გარემოებას თუ მხედველობაში მივიღებთ, უნდა აღვიაროთ, რომ ავსტრიელთა მედიტორი ამჯამად, — აი, დახე თრს ვახორციელებთ ჩვენო“, — უსაფუძვლო და არა სამართლიანი იქნებოდა. მხოლოდ ერთის თქმა დარწმუნებით შეიძლება: დღესაც მთავრობის პროექტის ნატამალიც არ იქნებოდა, რომ ავსტრიის სოც.დემოკრატიულ მუშათა პარტიას შესაფერი, მხნე და გაბედული მოქმედება არ ეწყარმოებინა. დაპარტიკ მეტია იმის შესახებ, თუ რის გამკეთებელი შეიქნებოდენ აქაური „ქრისტიანულ-კლერიკალ-სოციალისტები“, — ეს უძლიერესი პარტია ავსტრიაში; ისინი ამისათვის თავს არ იწყუებდენ და მუშათა ყოველგვარ დაზღვევის საქიროებაზე მითითებას ს. დემოკრატიულ პარტიის მიერ, გამაგებულნი დროაღივრიებიდენ, — თავი დავანებებთ, ნუ გვაწყუბებთ, მუშის საქმე ჩვენ დღეს ყველაზე ნაკლებად გვაინტერესებსო“. მაგრამ ამგვარი ცხადი, ყველასათვის გასაგონი ფორმის ყუა მუშათა დაზღვევის საკითხისა მათ მიერ დღიდან კერ გასტანდა და, მართლაც, საყოველთაო საარჩევნო კანონის შემოღების შემდეგ, ისინი იძულებულნი ხდებიან ფრონტი შეაბრუნონ და ახალი, ფართული გაიძვერული ზოპიცია დაიკაონ. ცხლა მათ მოკუტეობით, უზრალა დაპირებით უნდათ მოიგონ ამომარჩევის გული, წინააღმდეგ შემთხვევაში მისი განუსაზღვრელი ბატონობა; მისი უპირატესობა და მისი ვადამწყვეტი მნიშვნელობა პოლიტიკურ საქმეებში შეიძლება გამოთილებულ იქმნეს. და აი, ქრისტიანულ-სოციალური პარტია საარჩევნო კამპანიაში მშრომელ მასისს ინტერე-

სების დამკვიდრებელად გამოდის, ამრჩეველს ის თავ-ბრუს ას-
ხამს სხვადასხვა დაპირებებით და ამგვარათ პოლიტიკურ
ცხოვრების ბორბალს ხელთ იგდებს. რა გზას ადგება
ეხლა ის პარლამენტში, როდესაც დაპირების აღსრუ-
ლება შესაძლებელი შეიქნა?

ისევ ძველ ზრციებით, ნაჩვევ ფლილომა-გაიძვირო-
ბით, მხოლოდ-გამოცვლილ ფორმით გამოდის ცხოვრე-
ბის ასპირანტზე, რომ ამრჩეველი ანგარიში მისცეს. რა-
დესაც ს.-დემოკრატიული ფრაქცია ითხოვს მუშათა
კლასის დაზღვევის საკითხი განხილულ და გადაჭრილ
იქნას, რადგან ამ კანონის გამოცემისთვის საჭირო პი-
რობები სავსებით მზად არიანო, ცენტრი, ე. ი. „ქრის-
ტიანულ-სოციალური“ ფრაქცია ვერაფერა აცხადებს: ჩვენ არ ვაჩივრებთ მუშას-გლეხისაგან, ხელის მოხმე-
ლსაგან და თუ კანონი იქნება გამოცემული, ის საზო-
გადოების ნაწილებს უნდა ეხებოდესო. ექვს-გარეშეა,
ამის მოწინააღმდეგე არც ს.-დემოკრატია იქნებოდა,
რომ ერთი ვარაუდობა არ იყოს სახეში მისაღები. საქმე
იმაშია, რომ ამგვარი კანონის დაუბრკოლებრივ ცხოვ-
რებაში გასატარებლად საჭიროა ერთგვარი წინასწარი
შეზღუდვა, მაგ. სტატისტიკის შედგენა, ადგილის მიხე-
დვით წერილ მესაკუთრეთა დიფერენციაცია, ფინანსე-
ბის გასაძლიერებლად სხვადასხვა წყაროების აღმოჩენა,
თანაბარი ორგანიზაციების გაჩენება მასსაში და სხვა-
და სხვა...

ეს ყველაფერი წერილ მესაკუთრეთა აკლდათ, მა-
შინ როდესაც მუშათა კლასში ყველაფერი მზათ იყო
და მხოლოდ პარლამენტის ნაქცია აკლდა. ცხადია, თუ
„ქრისტ. სოციალ.“ პარტია საყოველთაო დაზღვევაზე
ლაპარაკობდა, ამით მის მხოლოდ საქმის გაკაინაურება
უნდოდა და საკითხის გადაჭრის შორეულ მომავლისათ-
ვის ჩაბარება. აი, რა მოტივით ხელმძღვანელობდა ეს
პარტია, როდესაც მუშათა დაზღვევის კანონს წინაუყე-
ნებდა საყოველთაო სოციალ-დემოკრატებს. დღეს შიზი-
რობის კანონ-პროექტი გამოქვეყნებულია და „ქრისტ.
სოციალ.“ გავლენა ამ კანონ-პროექტის შინაარსზე
აშკარაა. საგულისხმოა მისი გავება, თუ თვით მთავრო-
ბა რით ხსნის თავის კანონ-პროექტის წარმოშობა-შე-
მოშავებას. ის გულ-წრფელათ გვიტყვობდა თავის კანონ-
პროექტის შესავალში, რომ მისი პროექტი **ბუნებრივი
ნაყოფია** ერთის მხრივ—საყოველთაო საარჩევნო უფ-
ლებისა, და მეორეს—ს. დემოკრატიულ პარტიას თავ-
განწირულ. დაუცხრომელ ბრძოლისა, რომ თუ ეს ორი
უაღრესათ მნიშვნელოვანი მომენტი არ იქნებოდა, ისე
გაბატონებული, მმართველი კლასი ამგვარ დიად კანონს
არასოდეს მშრომელ მასსას არ აღიარებდა. მართლაც,
ობიექტიური მხარე საქმისა ცხადპყავს, რომ ს.-დემო-
კრატის დიდი დეაწლი მიუძღვის ამ მხრივ. დიდი ხნი-
დანვე მუშათა ყველა პოლიტიკური და პროფესიონა-
ლური ორგანიზაციები შესაფერ კანონის საჭიროების
შესახებ მუშუყვეტილ ფაქტისათ ფერადენ, მრავლო-
რიცხოვან მასსიურ დემონსტრაციებს მართავდენ. ადგი-

ლობრივი სოციალ-დემოკრატია ყოველ გამოჩენილ
შემთხვევით სარგებლობდა, რომ დაზღვევის კანონის
უაღრესი საჭიროება აღენიშნა და გავერცლებინა
ფართო მასსაში თავის მხრივ, მუშათა კლასის წარმო-
მადგენლები, როგორც წინანდლ, ცენზიან, ისე საყო-
ველთაო არჩევნების პარლამენტში ყოველგვარ პარლა-
მენტარულ საშუალებებს მხარობდენ, რომ კანონისთვის
საჭირო წინასწარი მზადება დაექატირებინათ. ექვსი წლის
განმავლობაში 5006 პეტიცია იქნა პარლამენტში წარ-
დგენილი მუშათა სხვადასხვა ორგანიზაციებიდან. 1902
წელში მთავრობა პირდება პარლამენტს თავის მუშაო-
ბის ნაყოფის გამოქვეყნებას. დაპირებას მხოლოდ 1904
წელში ასრულებს. ამ წელს გამოიქვს კარტის „მუშა-
თა დაზღვევის საკითხის შეფუძავების და რეფორმის
პროგრამა“, რომელიც ძლიერ სუსტათ და ზერელეთ
ქრის მუშათა დაზღვევის საკითხს. ამ პროგრამის სას-
ტიკმა კრიტიკამ პრესაში, მისი ნამდვილი საჩულის
გამომხუტრებამ ს.-დემოკრატთა მიერ საჯარო კრებებზე,
მისი ნაყოფიერების და უფარვისობის აღნიშვნა და
მუშათა ორგანიზაციებისგან დაგეგმვა-კისის დაწე-
ნებამ, უეჭველათ დიდი გავლენა იქონია მთავრობის ეხ-
ლანდელ კანონ-პროექტზე. ერთი სიტყვით, არც ერთ
პოლიტიკურ პარტიას ვერა მკაფიოთ, მტკაცეთ და შე-
ურყველათ არ დაუცავს მუშათა დაზღვევის კანონის სა-
ჭიროება, როგორც ეს დიდებულათ, სახელოვანთ ს.-
დემოკრატულ პარტიამ ნათქვამ, და თუ სხვა პარტიე-
ბი ამ მოთხოვნილებას ყურს უგდებდენ და იცავდენ,
ინინი სოციალდემოკრატის კულში მისდევდენ, ანუ,
უკეთ რომ ესთქვათ, ს.-დემოკრატია მათ ამ გზაზე მი-
რეკებოდა, პირდაპირ თან გაყოლას აიძულებდა.

მ. მაგლობლიშვილი.

(დასასრული იქნება)

საქაის იუზილის გამო.
(მკითხე შენიშვნა).

გული სიამოთ გიცემს, როცა ნათლათ და ამკარათ
ხედავ, რომ ჩენი დიდებული და სახელოვანი მგოსნის
პატივისცემათ მთელი ერთი ასე დიდებულათ შემზადება.
მამჩენ, ქართველებსა შეგვეძლება, დაუფსება მისი,
ვინც მთელი თავისი სიცოცხლე, სიყმაწვილე და კე-
თილდღეობა შესწირა თავისს ღვაფებას, ერს, არც ერთს
ჩენს მოღვაწეს არ დაუშნახურია ისეთი სიყვარული და
პატივისცემა ხალხისა, როგორც აკაკის. მისი საუცხო-
ვო ლექსები ვი არ უქარებენ დროებით მაინც მწუ-
ხარებას. იმის ლექსთა სიმწინდრით, სტებება მკონარე
ფეოდალიც, ცხოვრების ბრძოლაში ჩართულ ბუტყუპ
და ყოველდღიურ უზომო ჯაფით დატანჯულ მუშასაც
გულს უფონავენ და ტვირის უშუაუბუქებენ. მის ლექსებს
დაძლიდინებს გურულის ტურფა ქალიც თავის განუყ-
რელ გიტარაზე და მეგრელი, მშენებით შემკული „ტი-
რიკ“ თავის ქმუნვის გამჭარებელ მონგურზე. ასე გა-
სინჯეთ, ბედკრულ აფხაზს წყვედალით მოკულ ცხოვ-

რებაშიაც შეუხედნია მისი ზეგარდმო მადლით ცხებულ ნიქს და იქაც არა იშვიათათ გაისმის „ერთობა ჩვენთვის ტახტიაო“ დახს. ვემზადებით, ყველა ვემზადებით, რომ შეძლებისდაგვარათ დიდებული მგოსნის წინაშე ჩვენი ვალი მოვიხალოთ, მისი ხანგრძლივი და ნაყოფიერი შრომეურობისათვის პატივი ვსცეთ მას! ჩემის ფიქრით, თუ ვგინდა მის წინაშე ჩვენი ვალი მოვიხალოთ, როგორც მან პირნათლათ მოიხადა თავის სამშობლოს წინაშე, თავისი ვალი, უნდა ეხლავე, დაუყოვნებლივ შევეუდგეთ აკაკის თხზულებათა სრულ კრებულით გამოცემას და მით ფართოდ მივსცეთ გზა ხალხის გულში საესებით შეაშუქოს და შეგანათოს მისმა მადლიანმა ნიქმა. ამისთვის არ კმარა, როგორც საიუდეო კომიტეტს გარდაუწყვეტია, ზოგიერთ მის ნაწარმოებს ცალ-ცალკე გამოცემა. რასაკვირველია, ასეთი გამოცემანი საქიროც არის და სასარგებლოც, მაგრამ მაინც არ კმარა. საქიროა და ძლიერ საქიროც, რომ სრული კრებული გამოიცეს. ამიტომ საქიროა დროითი ვისარგებლოთ და ეხლავე ვაგვიართათ საყოველთაო ხელის მოწერა მის თხზულებათა კრებულზე და ისე მოვაწყობთ პროცენტულ საიუბილეო კომიტეტების შემწეობით საქმე, რომ საიუბილეო დღისათვის ხელის მოწერა უკვე ვათავებულნი იყოს და გადასახადის პირველი ნახევარი მაინც უნდა შეტანილი იქნას ტფილისის კომიტეტში: ჩვენი სიღარიბეზე წუწუნი აქ მოსატანი არ არის: მეტი მხეობა და უნარი, და ჩვენც ერთის წლის განმავლობაში გვექნება საყვარელ პოეტის ხსოვნებათა სრული კრებული. ამით ჩვენ ბრწყინვალეთ ვიდრესასწაულებით მისს დღეობას, თან მატერიალურის მხრივ მისი უკიდურესი მდგომარეობა არ იქნება დაიწყებული: ცოტადენ შემწევრას აღმოუჩენთ ჰონორარის სახით. გამოცემით კი უნდა გამოიცეს ყველა მისი ნაწერები, წვრილმანი, საგანეთო სტატიებიც კი. სხვა რომ არა იყოს რა, ამ წვრილმან მასალას შეუძლია დაუფასებელი სამსახური ვაგვიწიოს ენის მხრივ მაინც.

ნიკო ჯანაშია.

პოეტის ამონაქმნი

ყოველ კუთხიდან ყურს მოამზის
ხმა, შურის გებით
შეგზნელ აზრდის ვერაგული,
სიხითთ-სიტალი
იგი მოამახის ირანიულ
უკმეს სიტყვებით
სად, სად ვაქართო შენი რწმენა,
სურვილ-წაფილია მტვერ
ქილთა ღრუნით მსურს შეცვლა:
ტყელო დაძაბნი!
ვერ შემაშინებს ებ ბრწყინებში,
რისხვა, ქაღილი,
აღსდებდა მეთქი კვალად შეცვლით
მშრომელი ხალხი

და მოგვხაბა ჩვენს სისლ-ხორცე და კ
ლხინი, სადლი
მაგრამ ამოდ... მეს გესაგნე
მშინერს და მწყურვალს
არ შეშუქეს ძალი, ვარ ძელად ქვეულ
წელში შობილი
და, სულივრად ბრახთ-საგნეს,
სიცოცხლის მძულვარს,
ჩამოიქექეს ცრემლი, ვეღვარ პირველი
სასო მიხილი,
და ისევ ცსლუმვარ; ვსლუმ-პირქუმდ
მსხვეპალი შეგ-აგდის
ალაშენ მასსაგნეს და მწყურვალს
თითი ჩემი თავი; მთვრ რომან
ადარე მშობრების მთხუტებულ
მშობელი დღეს
და წერილ ცალ-შვილის კენესა გმინე
გულ-შეშარავი.
ყველა ესენი აღარ შენმის
უგარანობლად ქმნადსა ურდის
წვილი-კვირთა ხორცის მტვერე
გულის მარაზავი
ვაქართო ყოველი შიმშილისა
ველი სიკვდელსა
დევდაც! ცალ-შვილი მათხირილია
ჩვენთვის საფლავი:

გ. ქუჩიშვილი.

მეფე შიმშილი

(თბზ. ლეონიდ ანტონოვისა)

**წარმოდგენა ხუთ პერსონად პროლოგით.
სურათი პირველი**

მეფე შიმშილი ასაჯანყებლად იწვევს მუშებს.

პირველი, რაც ძლიერ იპყრობს გარემო მაყურებელს, ეს მრავალ ხმოვანი, რთული, მაგრამ რიოშიული ხმაურობაა მომუშავე მქანათა და მათთან მდგომ ათას ადამიანთა. თანასწორი, მძიმე გმინვა ორთქლსადენისა, შიმშილ-ბულილი მოტრიალევ ბორბლებისა, შრიალი განუწყვეტელი მსროლი თასმებისა, ყრუ, იშვიათი, დედამიწის შემძვრელი ქაკა-კუკი დიდრონ მქანეკურ ჩაქუჩებისა. ამ მკვდარ, მძიმე და სასტიკად უცვლელ ხმაურობაში, რომელიც თითქო ადამიანთა სურვილწმენის აღარ ექვემდებარება, — გამოისმის ცოცხალი, ცვალებადი, მაგრამ მწყობრი კაკი-კუკი ურიცხვ პატარა ჩაქუჩებისა. ტრანია და ხნის ძლიერებთ სხვადასხვანი, ისინი ხან შეერთდებიან საყვარელ ცოცხალ მოლაპარაკე ნაკალულებად, ხან განცალკევდებიან, გაითიშებიან, სუსტდებიან; მუშუბრე კილოს ღებულობენ და ჩუმდებიან — თითა ქორისაგან ტყეებში ვანფანტული მგალობელ ფრინველთა გუნდი. საერთოდ გაისმის რალც თანხმობე; რაც ადამიანსა დროს სიძლიერას აჯონებს.

ფარღის ახლის დროს გამოჩნდება წითლადა და შავად მოვლევარე შინაგანი სახე ქაჩხნისა. წითელი, ცეცხლის ფერი—ეს ქურბადან გამოქრათალი სურათია; გავარვარებულ რკინათა ზოდებს, რომელსაც უხვად სცივია ნაჭერწყლები, ჩაქუჩებს ურტყამენ შავნი არა-დიდნი ადამიანთა. შავი, უფორმო, განუკერვტელ წყვდი-ადის მსგავსი რამ—ეს უზარმაზარ მანქანის, ამ საოცარ მოწყობილების ცალი მხარეა, იმ მანქანისა, რომელიც ღამის მაჯლაჯუნასავით გამოიყურება. პირქუშნი უგუ-ლისთქმონი დასწოლიან ადამიანთ და თვისის განუზომე-ლის სიმძიმით სტყუდტენ მას, მათ ქვეშ შემდგარი ბურ-ჯები საშინარ მხეტთა მსგავსნი არიან; მათი შავი, მრის-ხანი მასა (ერთიანობა) პირუტყვითა ტანს, ან ფრთა-გა-შ-ლილ უზარმაზარ ფრინველსა, ამფიბიოსა, და, ხომეროსა ჰგავს. სიმძიმე, მოსვენება და წყვდიადია, და თითქოს ყოველის მხრიდან იმპირებიან ფართოდ გაღებული უმო-ძრავო ბრმა თვლები.

პატარა, შავი არაღლივით ფუსფუსებენ ქვემოდა ადამიანები. მოუსვენრობა არ აქვს იმათ მოძრაობაში, არ არის ცოცხალი და გატაცებული თავისუფლება მი-ხვარა-მოხვარაში, ლაპარაკიცა და მოძრაობაც ზომიერი და მექანიკური აქეთ, შემწყობრებული ჩაქუჩითა ხმასა და მანქანის მუშაობასთან, და როდესაც ვინმე გამოკალ-კევდება, კაცს ეგონება შავს მანქანას, ამ საშინელ მო-წყობილებას, ამ გამოუცნობელს გველ-ვემასს ერთ-ერთი ნაწილი აეტყუაო.

მაგრამ მანქანათა და ჩაქუჩათა ხმა ხან ძლიერდება, ხან სუსტდება. და ადამიანთა ხმაც შეუმჩნევლად უერთ-დება ამ ხმას, მათსავით ხან ცოცხალი და წკრიალაა, ხან ყუბო, ნაწყვეტ-ნაწყვეტა, ჩლუნგი, ვითა მკედარი.

მუშაობა ჩივილი.

- ჩვენ გვშიან.
- ჩვენ გვშიან.
- ჩვენ გვშიან.
- სამჯერ ნაწყვეტ-ნაწყვეტათ დაქკრავს გრდემლი.
- ჩვენ გასრესილნი ვართ მანქანებისაგან
- ვიხრნობით იმათ სიმძიმის ქვეშ.
- რკინა გვაწვება.
- თუჯი გვლუნავს.
- ოჰ, რა უღეთო საქმეა! თითქო მთა დამწოლია თავზე.
- ჩემ თავზე მთელი დედამიწაა.
- ოჰ, რა უღეთო სიმძიმეა.

გრდემლის ცემა.

- მე რკინის გრდემლი მიქეჯავს. სისხლად მწურავს ძარღვიდან—ძვლებს მიჩნტეჯავს, ყავარივით მაბრტყე-ლებს.
- ჯანდარაში სტიმაცენ ჩემს ტანს და ისე მივიწრო-

ვდება ეს ტანი, თითქო მავთულიაო. სად არის ჩემი ტანი? სად არის ჩემი სისხლი? სად არის ჩემი სული?

- მე ბორბალი მატრიალებს.
- დღე და ღამ ღრქიალებს ხერხი, ფოლადს ხერ-ხავს. ღამე ჩემს ყურებში ისმის ხერხის კრიალი, ფო-ლადსა ხერხავს. ყველა სიზზრებო, რასაც მე აქ ვხედავ, ყველა სიტყუები რაც მე აქ მესმის, ეს ფოლადის მქერე ხერხის კრიალია. რა არის ცა? ეს არის ხერხის კრია-ლი, რომელიც ფოლადსა ხერხავს დღე და ღამ.
- დღე და ღამ.
- დღე და ღამ
- სამჯერ დაქკრავს გრდემლი.
- ჩვენ გასრესილნი ვართ მანქანებისაგან,

წკრიალა მოქვიანე ხმა.

- ჩვენ თვითონ მანქანათა ნაწილები ვართ.
- მე გრდემლი ვარ.
- მე შრიალა თასმა ვარ.
- მე ბერკეტი ვარ.

სუხი ხმა.

- მე პატარა ქახრაკი ვარ, ორათ თავგაქრილი. ჩარქობილი ვარ ყრულ და ხმას ვერ ვიღებ. მაგრამ მეც სხვებთან ერთათ ვითრით და განუწყვეტელი გრგვინვა ისმის ჩემს ყურებში.
- მე ნახშირის პატარა ნატეხი ვარ. ჩამაგდებენ ხოლმე ლუმელში, ცეცხლათ ვიქცევი და სითბოს გ-მოვცემ. ხელახლათ ჩამაგდებენ ლუმელში და ხელახლათ ვინთები დაუშრეტელის ცეცხლით.
- ჩვენ ცეცხლი ვართ. ჩვენ გავარვარებულნი ლუ-მელი ვართ.
- არა, ჩვენ საზრდო ვართ ცეცხლისა.
- ჩვენ მანქანები ვართ.
- არა, ჩვენ საზრდო ვარ მანქანებისა.
- მეშიინ.
- მეშიინა.

გრდემლის ხმა.

- ისმის შემკრათალი და მწუხარე ხმები:
- ო, საშინელო მანქანებო!
- ო, ძლიერო მანქანებო!
- ვივედროთ, ვევედროთ მანქანებს.

მანქანათა ჰიზნი.

— ვინაა ქვეყნათ უძლიერესი? ვინაა ქვეყნათ უსა-შინლესი? მანქანა. ვინაა ყველაზე უმშვენიერესი, უმ-დიდრესი და უბრძენესი? მანქანა. რა არის დედამიწა? მანქანა. რა არის ზეცა? მანქანა. რა არის ადამიანი? მანქანა, მანქანა.

მწუხარედ და მწყობრად სამჯერ დაქკრავს გრდემლი.
— შენ, ქვეყნის ბატონო;—შენ მფლობელი ჩე-

ნის ხორცისა, აზროვნებისა და სულისა; შენ, მშვენიერო, უკედავო და უბრძნისო მანქანავ, შეგვიწყალენ ჩვენ! ნუ დაგვხოცავ, ნუ დაგვასახირებ, ნუ გვტანჯავ ასე საშინლად! შენ, გულქვათავან უგულქვავესო, რკინისაგან გამოქედილო, ცეცხლით მქშინავო—მოგვეცი თუნდაც მკირორდენი თავისუფლება! შენს გამჭვარტლულ შუშათაგან, შენ მილთაგან ამომდინარე კვამლსა და ბოლს შორის ვერ განგვიცლია კის სიმშვენიერე; ვერ დაგვინახავს მზე! შეგვიბრალე უბედურნი!

ერთის წუთით ჩაჩუმდებიან პატარა მოძრავე ჩაქუჩები და სიმჭერ კრულთა და უწყალად დაჰკარავს ბნელაში დიდი გრდემლი. უკვე ისმის ცალცალკე აღშფოთებული ხმები:

- ეგ არ გვისმენს!
- სრულ ეგ წყეული!
- ცრუობს!
- დაგვიცინის!
- ჩვენ სხვისთვის ვმუშაობთ.
- კველანი სხვისთვის ვართ.
- ჩვენ ზარბაზნებს ვასხამთ.
- ჩვენ წკრიალა რკინას ვკედავთ.
- ჩვენ თოფის წაბლს ვაშაღებთ.
- ქარხნებს ვაკეთებთ.
- ქალაქებს.
- ყველანი სხვისთვის ვართ.
- ძებნა! ჩვენ საკუთარ ბოროტებს ვიქედავთ.

ხშირი, ცოცხალი, შკაცრი, მრისხანე კაკა-კუკუ! პატარა მოძრავე ჩაქუჩებისა და ამ კაკა-კუკის ხმაზე აყოლებული მრისხანე ხმები:

- ყოველი დაკვრა—ახალი რგოლია.
- ყოველი დაკვრა ახალი ბოქლომია.
- დაჰკარი რკინას.
- გასქედე საკუთარი ბოროტო.
- ძებნა, ძებნა, ჩვენ ჩვენს საკუთარ ბოროტებს ვიქედავთ.

კრულ ხმა დიდის გრდემლისა შესწყვეტავს ამ ცოცხალ და მშფოთვარე ხმაურობას და თითონ ურტყამს ერთგვარად და მძიმედ.

- ვინ გვისნის მანქანის უფლებსაგან?
- ვინ გვაჩვენებს ზეცას?—მზეს?
- მეფე შიმშილი!
- მეფე შიმშილი!
- არა, ის მტერია ჩვენი. იმან შემოგვკრეა აქა!
- კი, მაგრამ იგივე გავგიყვანს აქედან.
- დიდ არს უფლება იმის! დიდ არს ძლიერება იმის!

— საშიშარია იგი! ცბიერია და ცრუ, ბოროტია. იგი ჰკლავს ჩვენს შვილებს. ჩვენს დედებს რძე აღარა აქვთ, მუჟუ ვარსობათ.

— საშიშარ აზრდლათ მოსდგომია იგი ჩვენს სადგომებს.

— იმას ვერსად გავეცკევით. ის ყველგან არის ამ ქვეყნად.

- მესაპყრობილე!
- მკვლელი!
- მეფე შიმშილი! მეფე შიმშილი!

დაჰკარავს გრდემლი.

— არა, ის მოკეთაა ჩვენი. ვუკვარავართ ჩვენ და ჩვენთან ერთად სტირის.

— ნუ ჰგობთ. თვითონ იგი უბედურია. და ის გვიბრდება განთავისუფლებას.

- ეს მართალია. ის გვაძლევს ღონეს.
- ეს მართალია. რა არ შეუძლია ჩაიდინოს მშინერმა?

- ეს მართალია.
- ვისი მშინერება უსასტიკესია?
- ვისი გვირბა უფრო თავგანწირულია? რის უნდა ეშინოდეს მშინერსა?
- არაფრისა.
- არაფრისა. არაფრისა.

რამდენჯერმე დაჰკარავს გრდემლი.

- აქეთ დაუძახეთ მგას!
- შიმშილო! შიმშილო! შიმშილო!
- მოდი აქ, ჩვენთან. ჩვენ მშინერი ვართ, მშინერი ვართ!
- დაჩუმიდით, უგნურნო!
- შიმშილო! შიმშილო!
- მოდის!
- მეფე შიმშილო! მეფე შიმშილო!
- მოვიდა!
- მეფე შიმშილო!

შუა გულსა, ქურადან გამომკრთალ მუჭი ცეცხლის აღის ზოლზე საქაროდ გამოჩნდება მეფე შიმშილი. ის მღვლის ტანისაა, გამხდარი და მოქნილი. დიდრონ, ვნებით აღსავსე, შეთვალეზიანი სახე გამხდარი და გაფითრებული აქვს. თმებიც მოკლედა აქვს შეკრებილი გაწოწოლავებულ თავის ქალაზე. წელაზე გამოშვლებულია და წითელ სინაღლებზე ვარკვევით მოსჩანს იმისი მეტათ დაძარღვეული ტანი. მთლათ ის წარმოადგენს რაღაც მოკრუნხულს, შევიწროებულს რამეს, რომელიც მალლა მიიღტვის. მოძრაობაში მეფე შიმშილი მხნე და გაბედულია; ხანდახან, დაფიქრებისა და მწუხარების წუთებში, მეფურად ღინჯი და დიდებულია. როცა რისხვა მოერგება, ან ემხმის ვისმე, ან სწყევლის—იგი ემსგავსება მწწრავლათ მოკრიალვ სპირალს, რომელიც თავის წამწვეტილ ბოლოს ზეცას სტყორცნის ხოლმე, და მაშინ ეტყუება, რომ თავის მოძრაობით, მსგავსათ გამხმარ ფოთოლათ აღმგველის გრიგალისა, იგი ყველაფერს იტაცებთ დედამიწიდან, რაც კი მის გარშემოა, და ერთის ხელის ვაქნივით, ზეცისაკენ სტყორცნის ყველაფერს. ხმა იმისი კეთილშობილური

და მკავიოა, და იმის ქვეა აღსაყვია უღრმესის სინარ-
ნართ უბედურ ბავშვთა მიმართ.

განდებელი.

(შემდეგი იქნება).

მწერლობა და მწერლები.

მიმაძღვრე წელს სრულდება 20 წელიწადი ნ. გ. ჩერნიშე-
ვსკის გარდაცვალებიდან. სარატოვის, ლიტერატურულ საზოგადო-
ებებს წევრს ვორკოვის წინადადებით მიუხარბოვან ამ საზოგადოებრი-
ვსათვის, რომ ამ დღის აღსანიშნავათ განსვენებულ მწერლის სახ-
ლში, სარატოვში, გაიხსნას სისტორიო-სალიტერატურა მუზეი
ჩერნიშევსკის სახელობისა.

— კვიეში დასაბეჭდათ ამხალატენ მხატვრულ ლიტერატუ-
რის კრებულს პოლონურს ენაზე, სადაც მოთავსებული იქნება პო-
ლონეთის გამოჩენილ მწერალთა ნაწარმოებნი.

— პოლონეთის „სიმეგლეობა დამკვლამ საზოგადოებამ“
პარპარილს ფიცი რომ მაკრა იმ სახლს, სადაც პოეტო იუ. სლო-
ვაკი ცხოვრობდა. ფიციარს შესაფერი წარწერა აქვს.

— აღკრძალეს უაილიან ცნობილ პიესის „სალომეა“ წარ-
მოღვენა.

— ბელგიის აკადემიის განზარაზება აქვს ნობელის პრემიაზე
კანდიდატო წარადგინოს ემილ ვერჰარენი, ამის გამო ბელგიელი
ახალგაზრდა მწერლები კამილ ლემონიესა და ედმონდ პაკის მე-
თაურობით 17 ამ თვეს ბრიუსელის ერთ-ერთ თეატრში გამართა-
ვენ ვერჰარენის პატესსაკემულ ნადრში. მამეა სალომონ წარმოადგე-
ნილი იქნება ნაწყვეტები ვერჰარენის დრამატული ნაწარმოე-
ბიდან.

— გარდაცვალო ცნობილი ფრანგი დრამატურგი ვიქტო-
რენ სარლუ.

— რუსულს ენაზე ხელმოვრედ დაიბეჭდა რაფფის ცნობილი,
რომანი „ზენით“, რომელიც კარა-მურხამ ვადაბორენა სომხე-
რიდან.

— 28 აგვისტო, ლ. ტოლსტოის საიუბილეო დღე, შანა-
იში მყოფმა ჩინელებმა დიდს პატივისცემით აღნიშნეს. ყველა
განხილვით იმის სახელს უძღვნეს, ჩინელებმა სურვილი გამოსთქვეს,
რამ ტოლსტოის ყველა ნაწარმოებები გვადიოთარმენოს, ჩინურს
ენაზე. დამეშის გარდა, დიდებულ მოხუცე მამოუგზავნეს აღრესი,
დაწერილი ჩინურსა, ინგლისურსა, რუსულს ენებზე. ადრესი
შეადგინა გამაჩენილმა ჩინელმა მწერალმა კუ-გუ-მინმა.

რედაქტორ-გამომცემელი მ. ი. მარკოზოვი.

განცხადებანი

ახალი გამოცემაანი

იააკო გომეზავილის სახელმძღვანელო მოძიებისა.
დღებენა, ნაწილი მეორე, ოცდა-მესამე გამოცემა წერა-
კითხვის საზოგადოებისა ჩამატებული აქვს ექვთიმ გვერი ახალის

ნაწერ დედნისა და თორმეტი, ნოტებზე გადაღებული, სახალხო
სიმღერა: ცხური, ქართლელი, იმერული, გურული, მეგრული,
სვანური. ფასი იმივეა.

დღებენა, ნაწილი პირველი, გამოცემა ოცდა-მეოთხე, და-
ბეჭდილია ახლად ჩამოსმედილი ასობელი, იპყრობს სამს გვერდს
სხვილის ხელის დედნისას. ფასი იმივეა.

რუსსკოე სლოვო, ნაწილი პირველი, მეოთხეხმეტე გამო-
ცემა, იპყრობს ახალს პეტერბურგში დამზადებულს ნიმუშებს რუ-
სულის პირდაპირის წერისას. ფასი იმივეა.

რვეულები, პირდაპირი რუსული წერისა, საუთუნოს ქა-
ლაზედ დაბეჭდილი, იცილება წერა-კითხვის საზოგადოებაში და
ბრიჭუროვან. ფასი სამი კაპეტი.

ВНЮЯБРЬ ВЫХОДИТ

общественно-политический, культурно-художественный, ли-
тературно-художественный, научно-популярный журнал.

„ВОЗРОЖДЕНИЕ“

Журнал ставит своей задачей всестороннее освеще-
ние общественно-политической жизни страны. Не связы-
вая своих сотрудников предельными партийными рамка-
ми, он дает место представителям различных течений
прогрессивной общественной жизни.

Журнал видное место уделяет вопросам городского
местного самоуправления, окраинному и национальному
вопросам. Он привлекает к сотрудничеству представи-
телей главных национальных групп, в том числе—
армянской, грузинской, еврейской, польской, татарской
(мусульманской), финляндской и др.

Принимая во внимание, что многообразная духовная
жизнь русской провинции не находит должного освеще-
ния в периодической печати, издающейся жизнью не-
многих культурных центров, журнал вводит в отдель-
ные номера статьи, посвященные провинциальным
дьятелям. В отдельный популярный журнал в об-
щедоступной форме будут знакомить читателей с новей-
шими научными исследованиями во всех областях зна-
ния. С этой целью они привлекают к участию компе-
тентных лишь из числа профессоров и ученых.

В журнале примут участие виднейшие по-
литические деятели Запада: в Германии—К. Ка-
утский, во Франции—Ж. Жорес, в Италии—Эн-
рико Ферри, в Бельгии—Вандервельде. В спе-
циальных статьях они будут знакомить рус-
ских читателей с общественными течениями
Европы.

„Возрождение“ будет издаваться при ближай-
шем участии

Г. В. ПЛЕХАНОВА.

Журнал выходит в Москве раз в два не-
деля, не менее 100 печатных листов в год, с
иллюстрациями. Адрес конторы и подробный список со-
трудников будет напечатан на днях.

ПОДПИСНАЯ ЦЕНА: на год (с доставкой и не-
реськой)—4 р.; полгода 2 р.; три месяца—1 р. В роз-
ничной продаже № стоит 20 коп.

Головным и потугодовым подписчи-
кам журнала „МНАОБИ“ дается 50 коп. в
50 коп. при условии, если они по пишутся на „Возрожде-
ние“ на год или на полгода.